

-দীপালী-

কবিতা

শ্রীঅতুলচন্দ্র হাজরিনা বি-এস

অপ্রকাশিত

—~~কবিতা~~ নাট—

শকুন্তলা

সারিত্রী

আলিবাবা

রংমহল

কল্যাণী

সংশোধিত আৰু পৰিবৰ্দ্ধিত

—নবকাস্মুৰ—

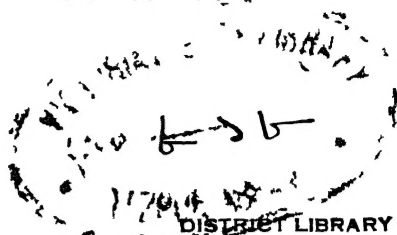
আগতকৈও অধিক মনমোহা আৰু হৃদয়গ্ৰাহী হৈ ২য় তাঙৰণ
অহা পূজাৰ আগতে ওলাব ।

যৌৱন-কবিতা

—পঞ্চ-শৰ—

বিবিধ কবিতাৰ শৰাই

—দীপালী—

DISTRICT LIBRARY
(HEM BARUA COLLECTION).

TEZPUR.

শ্ৰীঅতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকা বি-এল

উজান বজাৰ

গুৱাহাটী

প্ৰথম তাঙৰণ

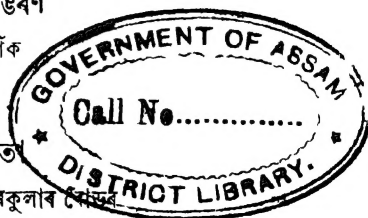
১৮৬০ শঁক

কলিকতা

৮৫নং অপাৰ চাৰকুলাৰ পোষ্ট

‘ভাৰতমিহিৰ’ প্ৰেছত

শ্ৰীযুগলচৰণ দাসৰ দ্বাৰা মুদ্ৰিত।

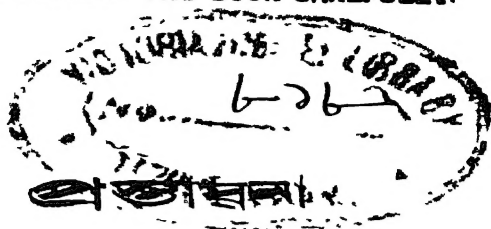
কেচ তিনি সিকি

সূচীপাত

কবিতাৰ নাম	কোন কাকতত ওলাইছিল	পৃষ্ঠা
১। মোৰ পূজা	... বাঁহী ...	১
২। জীৱনৰ স্মৰ	... বৰদৈচিলা ...	৪
৩। বহাগ্নী	... বৰদৈচিলা ...	৫
৪। বিহুৱান	... দৈনিক বাতৰি ...	৭
৫। বসন্ত মেলা	১১
৬। দহিকতৰা	... বাঁহী ...	১২
৭। পাটমাদৈ	... বাঁহী ...	১৪
৮। ফুলকোৱঁৰ	... আৱাহন, বাঁহী ...	১৫
৯। কান্ধনীৰ কথা	... বাঁহী ...	১৬
১০। টগবৰ কথা	... আৱাহন ...	১৮
১১। বকুলীৰ কথা	... আৱাহন ...	২১
১২। গোলাপৰ কথা	... আৱাহন ...	২৩
১৩। মালতীৰ কথা	... আৱাহন ...	২৫
১৪। কামিনী	... বাঁহী ...	২৭
১৫। সোণপাহী	... আৱাহন, বাঁহী ...	২৮
১৬। গন্ধমালতী	... জয়ন্তী ...	৩০
১৭। ইন্দ্ৰমালতী	... বাঁহী ...	৩০
১৮। অপৰিচিতা	... আৱাহন ...	৩৩
১৯। স্বৰ্ণলতা	... আৱাহন ...	৩৫
২০। দেৱী নে ৰাক্ষসী	... জয়ন্তী ...	৩৬
২১। বৰ্ষাগঙ্গা	... আৱাহন ...	৩৮
২২। বাৰিষাৰ ডাক	... বাঁহী ...	৪০
২৩। পাগ্লাদিয়া	... আৱাহন ...	৪১

২৪।	মৰা নদী	...	নাহী	...	৪৩
২৫।	কপিলীৰ তীৰত	...	নাহী	...	৪৪
২৬।	বৰগঙ্গা	...	নাহী, আৱাহন	...	৪৬
২৭।	শাৰদী	...	আৱাহন	...	৫০
২৮।	মদিৰা	...	আৱাহন	...	৫২
২৯।	ভোগালি বিহু	..	নাহী	..	৫৩
৩০।	বালিচৰ	..	নাহী	..	৫৫
৩১।	সংহাৰৰ স্মৃতি	...	নাহী	...	৫৬
৩২।	যাত্ৰী	...	নাহী	...	৫৮
৩৩।	আবিচ্ছিন্নিয়া	..	আৱাহন	...	৬২
৩৪।	সোণৰ হৰিণা	...	আৱাহন	...	৬৩
৩৫।	এডোৱাৰ্ড বজা হল	...	আৱাহন	...	৬৪
৩৬।	নোবলা দাউনী *	...	চেতনা	...	৬৭
৩৭।	সেউতী *	...	মিলন	...	৬৯
৩৮।	উৰ্বশী	...	আৱাহন	...	৭০
৩৯।	ডালিমো	...	মিলন	...	৭৩
৪০।	মুৰজাহান	...	আৱাহন	...	৭৭
৪১।	বামী	...	আৱাহন	...	৭৯
৪২।	দেৱদাসী	...	আৱাহন	...	৮০
৪৩।	হাজোৰ নটী	...	আৱাহন	...	৮২
৪৪।	দেওধনী	...	নাহী	...	৮৫
৪৫।	শতবাৰ্ষিকী	...	আৱাহন	...	৮৮
৪৬।	অদমত বিহু নাই	...	জয়ন্তী	...	৯১
৪৭।	শৰাইঘাট	...	কটন কণ্ঠেজ মেগ্লেজিন্ (কটনিয়ান)	...	৯৪
৪৮।	মহাপ্ৰস্থান	..	আৱাহন	...	৯৮
৪৯।	ছোহৰাৰ কল্পম	...	আৱাহন	...	১০৩
৫০।	বিদায় সঙ্গীত	...	মিলন	...	১০৮

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY.

তৰালি নিশাৰ জোনালি হাঁহিটি
বুকুত সাৰটি লই
গাথিলোঁ ইধাৰি 'দীপালী'ৰ মালা
আপোনপাহৰা হই।

✽

ভাৰতী দেৱীৰ 'আৰতি' গীতিৰে
পূজিছে। চেনেহী আই ;
থাপনাত মোৰ জনোৱাহি সেৱা
'দীপালী'ৰ শোভা চাই !

✽

'দীপালী'য়ে মোৰ দিছে সকলোকে
ফুলাম অঞ্জলি দান—
দৰদী কবিক দিয়া আশীৰ্ববাদ
নালাগে একোকে আন।

DISTRICT LIBRARY
(HEM BARUA COLLECTION)
TEZPUR.

অৰ্পণ

পূজনীয় বায়বাহাদুৰ শিৱপ্ৰসাদ বৰুৱাদেৱৰ

পুণ্য স্মৃতিত :—

শেষ হল দেৱতাৰ পূজা
বিসৰ্জজন গঙ্গাৰ তীৰত ;
উলটিল যাত্ৰী যতমানে
জ্ঞান কৰি অশ্ৰু-মাগৰত ।

পৰি বল পূজাৰ প্ৰাঙ্গণ
চকুলোৰে ভাহিল মজিয়া—
দেৱতাই মাগিলে বিদায়
স্মৃতি মাগোঁ বল যুগমীয়া ।

শিৱহীন শিৱৰ ভৱন
সৱে হায় বিষাদ মলিন—
ব্যৰ্থ হল মানৱী প্ৰয়াস
—সকলো যে কালৰ অধীন ।

শাস্ত্ৰ সৌম্য মোহন মূৰতি
দিঠকতে হল অন্তৰ্দ্ধান—
অসমৰ আকাশে বতাহে
সুৰুৱণ বিননিৰ গান ।

ৰোগ-ৰূপ শৰৰ শয্যাত
মহাত্মন ! লভিলা শয়ন,
মৰণৰ শুভ ক্ষণ গণি
মহামুক্তি কৰিলা গ্ৰহণ ।

সুবিশাল বংশ-পৰিয়াল
 জ্ঞাতি-বন্ধু আশ্রিত প্রাণিত
 সকলোৰে আছিল ধৰণী
 দানবন্ধু তুমি ধৰণীত ।

যি দেশত লক্ষ্মীৰ ভৰাল
 সিদেশৰ নিছলা সম্ভান,
 আনে আহি কৰিছে শোষণ
 ধন-সোণ বত্ন মূল্যবান ।

তুমি দেৱ, নিজ প্রতিভাৰে
 ৰক্ষা কৰি দেশৰ বিভৱ
 লখিমীৰ বৰপুত্ৰ হই
 স্বদেশৰ বঢ়ালা গোৱৰ ।

শিৱৰূপী মানৱ-দেৱতা !
 তুমি আজি মৰতত নাই,
 চোৱা ঘূৰি তুমি অবিহনে
 ফুলা ফুল লেবেলি শুকাই ।

শ্রদ্ধা আজি—শ্রদ্ধা-নিবেদন
 সুপৱিত্ৰ স্মৃতিত তোমাৰ
 এয়ে মোৰ ভকতি-তৰ্পণ
 ‘দীপালী’ৰ কবিতা-সম্ভাৰ ।

ঠেঙাল
 ৩ জেঠ, ১৮৬০ শক }
 ৩

দীপিকা

মোৰ পূজা

বাণী-মন্দিৰৰ সোণৰ তোৰণ
তাৰ সমুখতে শেৰালি কানন
পুৱাৰ নিয়ৰে স্নিগ্ধ সমীৰণ
বহি বৰোঁ তাতে পাতি কুশাসন
মোৰ জীৱনৰ শত সাধনাৰ
এয়ে তপোবন বাণী বন্দনাৰ
কবিতা কুঞ্জত অৰ্ঘ্য বচনাৰ
মিলিব ইয়াতে পূজাৰ লগন্ ।

অতি দীনহীন জনম-ভিখাৰী
জগতৰ মই মৰম বিচাৰি
প্ৰতি পদূলিত বজাওঁ টোকাৰী
—যশ মান ধন নাই প্ৰয়োজন,
ষোড়শোপচাৰ বাণীৰ পূজাৰ
বিচাৰি ফুৰিছোঁ নিতউ সন্তাৰ
নিমিলে ভাগ্যত দীন-দুখীয়াৰ
নাজানো যে হায় মন্ত্ৰ আৱাহন !

দীপালী

বহু ভাগ্যবানে মন্দিৰ সোমাই
নিজ যোগ্যতাৰে লগেগই ঠাই
মই মাথোঁ হায় বলোঁ বাট চাই

দেৱী দৰশন—জীৱনৰ পণ ;

প্ৰাঙ্গনতে বহি শেৰালি তলত
নিৰলে পূজাৰী বহিছোঁ ধ্যানত
মন্দিৰ প্ৰৱেশ উদ্দেশ্য মনত

কেতিয়ানো বাক মিলে শুভ ক্ষণ !

ইয়াতে পুৱাতে শেৰালি পাহিৰে
লৰালি ধেমালি মিচিকি হাঁহিৰে
প্ৰভাতী সঙ্গীত মোহন বাঁহীৰে

হলোঁ মতলীয়া উলাহে মগন ;

মধ্যাহ্ন ভাঙবে মোৰ জীৱনৰ
প্ৰাঙ্গনতে বহি এই মন্দিৰৰ
গালে স্তোত্ৰ-গীত কণ্ঠে মনোহৰ

তেজোদীপ্ত কান্তি, উন্নত আনন ।

সন্ধিয়া যেতিয়া আহিব ঘনাই
বুকুৰ তেজেৰে যতনে জ্বলাই
আৰতি-প্ৰদীপ দিবহি সজাই

মৰণে প্ৰাসিব বস্তিৰ জীৱন ;

মৰণৰ পিছে পুনৰ জীৱন
নিশা গলে পুহু দিনৰ তপন
আঁউসী লুকাৰে পূৰ্ণিমা গগন

ই যে জগতৰ নীতি চিৰন্তন !

ইদৰেই মই লক্ষ জীৱনত
 ফুল-দুৰ্বা লই অঞ্জলি হাতত
 বাণী মন্দিৰৰ তোৰণ দ্বাৰত
 বাতুল আৰাধি বাতুল চৰণ,
 লক্ষ জীৱনৰ আৰাধ্যা গোসানী
 বাণী বীণাপাণি মন্দিৰৰ বাণী
 দিব কৃপা হলে চৰণ ছুথানি
 পুণ্য পদ-ধূলি শিৰৰ ভূষণ ।

বন্দনাৰ ছন্দে বচি শত গীত
 হোমানল জালি আহুতিৰ স্তুত
 যাচিছে। হেপাহে হিয়াৰ শোণিত
 ভক্তি-পুষ্প-অৰ্ঘ্য কৰোঁ নিবেদন ;
 বিপদ বিঘিনি আঁউসীৰ বাতি
 পাৰ্থিৱ সুখৰ মায়াজাল কাটি
 শত বিফলতা লওঁ মূৰ পাতি
 দুখৰ মাজেদি সুখৰ বৰণ ।

নাজানো যদিও সুৰ তাল মান
 ভঁগা বীণা লই গাওঁ নিজে গান
 মতা নাই কাকো দিবলই শ্রাণ
 মই জগতৰ অতি অকিঞ্চন ;
 আগবাঢ়ি য'ক গোটেই জগৎ
 শেৱালি তলত মন্দিৰ মুখত
 হই বওঁ মই বিভোৰ ভাবত
 ইয়াতে জীৱন, ইয়াতে মৰণ ।

কাব্য-গীতি-ছন্দে আমোলমোলাই

কবিতা ফুলেৰে কৰণি ভৰাই

মন্দিৰ মুখত থম ওপচাই

কৰি সুৰভিত ফুল উপবন ;

পূজাৰ নিশ্চালি পাদোদক জল

পাওঁ বা নাপাওঁ চৰণ কমল

হক বা নহক সাধনা সফল

জয়যুক্ত হব ইয়াতে জীৱন ।

১৪/৯/২৩

জীৱনৰ সুৰ

দূৰ কৰি নিশাৰ আন্ধাৰ

পৰিহৰি শীতৰ শেতেলি

বিধে বিধে আহি বিহঙ্গিনী

বতাহত কবিতা লহৰি

সকলোৰে অনাদৃত হই

ফাঁকু গুৰি গাত সানি লই

বতমানে সুগন্ধি কুসুম

গছ ভৰি ফুলিছে সৰাই

গছে গছে নৱ কিশলয়

ফুলে ফুলে মউ-বহঘৰা

অনঙ্গই অঙ্গৰাগ সানি

যৌৱনৰ অৱদান দানি

উঠে সউ তৰুণ তপন—

প্ৰকৃতিৰ নতুন জীৱন ।

বন্দনাৰ জুৰিলে ৰাগিণী

কুঞ্জে কুঞ্জে ফুলৰ কৰণি ।

আলাসতে পলাশ মঁদাৰ

নিজে নিজে হল জাতিস্কাৰ ।

পতিপ্ৰাণা স্বামী সুরাগিণী

বহাগীৰ ফুলাম ওৰণি ॥

ডালভৰা আমৰ মঞ্জৰী

ভোমোৰাই ফুৰিছে গুঞ্জৰি ।

প্ৰকৃতিৰ লৱণু দেহত

দিলে আজি সুরগা সোণত ॥

আথেবেথে আলফুল কই	তুলি ললে সারাটি বুকত
শত শত চুমার সৌৰভ	দিলে যাচি গোলাপী গালত ।
আকাশৰ নতুন ডাৱৰে	শুচি কৰে আই বসুন্ধৰা
প্ৰকৃতিৰ যৌৱন জাগিছে	সকলোৰে মুখ হাঁহি-ভৰা ॥
স্বৰগৰ অমৃতৰ ধাৰ	পাৰ ভাঙি আহিছে বাগৰি
দশোদিশে সুখৰ বাতৰি	নিৰানন্দ পলাল আঁতৰি ।
সমুখত অনন্ত যৌৱন	প্ৰেমদূতী দেৱী চিত্ৰলেখা ;
সুৰঞ্জিত গগন পৱন	যৌৱনৰ বক্ত-বাগ-ৰেখা ॥
অতীতৰ বিষাদ-বাগিনী	হুঃখ-ব্যথা হল অন্তৰ্দ্ধান ;
চাপি আই। সাধক গায়ক,	জৌৱনৰ গোৱা জয়-গান ।
আহাঁ ভক্ত, দিয়াহি অঞ্জলি,	গোৱা আজি গীত স্নমধুৰ
আহাঁ কবি, তোলাহি বীণত—	জৌৱনৰ সনাতন সুৰ ॥ ১৩৩৩৫

বহাগী

আহিলি চেনেহী	ৰূপহী বহাগী
পদূলিত মোৰ জুৰিলি গীত ;	
ফুলনিত তই	বিহু-মেলা পাতি
মেলি দিলি তোৰ উলাহী চিত ।	
কিদৰেনো আজি	আদৰিম তোক
বৰণৰ এটি কবিতা গাই ;	
নিৰাশাত মই	আছোঁ মন মাৰি
ভঁগা টোকাৰীত বতীয়া নাই ।	

তথাপি তো বাৰু আহিলি যেতিয়া
চিৰকালে তই আছিলি য'ত
টকা পেপা ঢোল নুঠে জয়-বোল
নাই বিহু-তলি নাচিবি ক'ত ?

প্রকৃতিক দিলি নতুন যৌৱন
জাৰৰ জড়তা কৰিলি নাশ ;
তোৰ পৰশত কিয়ে হৰষত
নৱ বৰষৰ কতনো আশ !

পাৰ যদি তই অসম ভূমিত
পাতি যা হুনাই আনন্দ-হাট
যাব দুখ-দৈন্ত্য হব সৰে ধন্য
অপেন্সৰা হই নাচিবি তাত !

কৰিবিনে দয়া প্ৰিয়া কুমলীয়া
মোৰো মৰা প্ৰাণ জীয়াবি তই ;
নাচবে লাচেতে চুমাটি ষাচিবি
জ্ঞেতুকী হাতেৰে সাৱটি নই !

৭।৩।৩৫

বিহ্বলান

—এক—

অ' গাভৰু !

ফুলিল কপউ ফুল—

বিহু যে আহি চাপিল ওচৰ
বাজিল টকা ঢোল !

তবাই পাতিলে থূল—
 চোতালৰ আগতে তাঁত বাতি কাঢ়িলি
 গামোছাত বাহিলি ফুল।

নাচনীৰ নাচিলে জৰী—
 গাশতে নাচিলে ঘামৰে মুকুতা
 গৰকাত নাচিলে ভৰি।

ফাঙনে খেলিলে ফাঁকু—
 তেজ্জেৰে বোলালি আঁচু কেই নেছা ?
 খবকৈ চলালি মাকো।

ফুলতে লেখিলি কথা ;
 তাকে পঢ়ি চাই হিয়া পমি যায়
 আই অসমীৰে ব্যথা !

বৰ্হমথুবীয়ে মেলিলে ঠোৰ—
 কেই জুটি গামোছা উলিয়ালি গাভৰু ?
 চতৰে বে পৰিল ওৰ !

বিহুৰ পতাকা তোল—
 বিহুৱতী চৰায়ে ডালে ডালে জুৰিলে
 গীতৰ অমিয়া বোল !

মালতী আমোলমোল—
 গান্ধ তেল সানি বান্ধি ল খোপাটি
 হাতত জেতুকা বোল।

—ছই—

অ' ডেকা ভাই !

থাকিবি কিমান চাই—

বান্ধি ল টঙালি বিছাট যে বঙালি

বনগীত এফাকি গাই ।

চতে যে জ্বালা জুই—

লুইতৰ পাবৰে ডেকা লৰা তই

কিয়নো থাকিবি শুই ?

দানৰ মিলিব মান—

দেশৰ কাৰণে জীৱন সাঁপি দিলে

স্বৰগত পাবি যে থান !

এবছৰ এনেয়ে গল—

ছচৰি আহিছে পদূলিৰ মুখলৈ

আদৰি আনিবৰ হল !

নমৰি আছ যে জী,

হেৰুৱালি তোৰ বাপতী সাহোন

শৰাইত দিবিনো কি ?

বংপৰ চাকিলে ছাই—

শেন মেলি আৰু কোনে বং চাব

স্বৰ্গদেউ বিষয়া নাই !

এলাহ সোৰোপালি থ,

ফুলাম গামোছা মূবত পাগ মাৰি

হাতত পেপাটি ল ।

দীপাঙ্গী

—তিনি—

ডেকা গাভৰুৰ দল !

বুকুত বান্ধি ল বন ;

বিহুতলিলই

ওলাবৰ হল

আহিল বহাগী ধল ।

নাচিব লাগিব তাত—

সেই নাচোনত

ফুলাব লাগিব

স্বৰগৰ পাৰিজাত ।

হাঁহিব লাগিব সৰে—

গঢ়িব লাগিব

শিৱ-জয়-দ'ল

উলাহত জয় বৰে ।

ধৰি ই নতুন বেশ

আনিব লাগিব

বিশল্যকৰণী

জীয়াব লাগিব দেশ ।

মলিনা অসমী আই ;

বিশ্বৰ সভাত

দিব যে লাগিব

সৱাৰে আগত ঠাই ।

সেয়েহে সাধনা ধ্যান—

বৰদৈচিলাই

তাকে কই যায়

বিহুৱে আনিছে প্ৰাণ ।

মস্তপুত বিহুৱান—

অমোঘ কৰচ

জননীৰ দান

কিটোনো লাগিছে আন ?

বসন্ত-মেলা

ফুলনিত আজি	মহাসমারোহ	মোৰো তাত নিমন্ত্ৰণ
পাচিছে কটকী	কোকিল কেতেকী,	গায় গীত-আব্রাহন ।
নাচিবাগি হাঁহি	ফুৰিছে উলাহী	লাহতী মাধবী সখী
মোৰ ফালে চাই	সোখে মিচিকাই	কোৱাচো কেনেনো দেখি !
দহিকতবাই	বিয়া নাম গায়,	চেনেহী প্ৰকৃতি আই
বান্ধি দিছে থোপা	আৰি ফুল থোপা	ৰূপৰে উপমা নাই ।
পলাশ নাহৰ	ৰূপহ কোৱঁৰ	আকন অশোকে মিলি
সখীৰে জেউতি	চায় একে থৰে	লাহবেশ জিলিমিলি ।
আমে মলিয়ালে,	ভোমোৰা উৰিলে,	জামুৰে হাঁহিলে চাই
বাংঢালী সখীৰ	ইমান উলাহ	থবলয়ে ঠাই নাই ।
বিহঙ্গমে গায়	জিলীয়ে মিলাই	বজায় মৃদল বাঁহী,
লগৰে লগৰী	মালতী ভনীটী	মুখত মিচিকি হাঁহি ।
পৱনে গোপনে	অতি সযতনে	সকলো ফুলৰেপৰা
সুৰভি-নিৰ্য্যাস	আনি চুৰ কৰি	সুৰভিত কৰে ধৰা ।
বাংঢালী সখীৰ	অঁচলত ঢালে	অগুৰু স্তবাসখিনি
প্ৰীতি উপহাৰ	যাচে সখিয়াক	জীৱন সাৰ্থক মানি ।
প্ৰকৃতি দেৱীয়ে	মণ্ডপ পাতিছে	বহিব বসন্ত মেলা
কুঞ্জ কুঞ্জ আজি	গুঞ্জে ভোমোৰাই	সজাই ফুলৰ দোলা ।
মৰততে আজি	নন্দন কানন	পাতিলেহি সুববালা
মাধৱী সখীক	বেঢ়ি ধৰি সৰে	গাথে বৰণৰ মালা ।

উচরব বাণী মাধৱী সখীৰ মুখত মিচিকি হাঁহি
 ওৰণি তলতে গোলাপী গালতে ফুলে পাৰিজাত পাহি ।
 অতি অতুলন পোনৰ যৌৱন সোণৰ সখীৰ গাত
 তিৰবিৰ চকু জিলমিল বুকু মদন পিচলে তাত ।
 বসন্ত আহিছে সখীয়ে হাঁহিছে আদৰি আনিছে গই
 মিলিছে উভয়ে প্ৰকৃতি ৰাজ্যত ফুল-ধেনু শব লই ।
 সুখৰ বেহানি বেহায় সৱাই নিৰানন্দ নাই তাত
 ফুলৰ বুকুত ভোমোৰাই নাচে চুহি প্ৰেম-পাৰিজাত
 ইমানতো মোৰ থিৰেৰে থাকিব পাৰেনে উকঙা মন
 থাক ঘৰ-বাৰী ওলালোঁ বৰাগী লালোঁ তুলি বোণখন ।
 গীত গাই গাই নিয়বৰ পানী সখীৰ গালত দিম
 বসন্ত মেলাৰ সকলো অমিয়া পৰাণ ভৰাই পিম । ১০।২।২০

দহিকতৰা

—এক—

দহিকতৰা ! দহিকতৰা !

কোন স্বৰগৰ দিলিহি বতৰা

কোন অমৰাৰ সুধাৰ নিজৰা

কঠেদি তোৰ বাগৰি পৰে ;

ছয় বাগ ছত্ৰিশ বাগিনী

সৃষ্টিৰ আদিৰ অপূৰ্ব কাহিনী

শিকালেনো কোনে গাব এইদৰে ?

—বাজীৰ বিশ্বখনিকৰে ।

—ছই—

শুনো মানে শুনো আৰু শুনো
কত কথা মনে মনে শুনো
উটি যাওঁ, ভাহি যাওঁ—মহাসুখে কল্লনাৰ ভাব তৰঙ্গত
নাই চিন্তা পাহৰোঁ। সংসাৰ
ভয় লাগি ভাবনা অসাক
মনোহৰ সঙ্গীতৰ—ধাৰাসাৰ সুধা-বৃষ্টি ধৰাৰ বুকত !

—তিনি—

ভাহি ভাহি সেই সঙ্গীতত
স্বৰগৰ সিংহ-ছৰাৰত
হম গই উপনীত—তই প্ৰিয় দেৱদূত দহিকতৰাবে
ই যে মোৰ স্বপ্ন দিঠকৰ
বংশীধ্বনি যমুনা পাৰৰ
মৰতৰ নৰ হই—স্বৰ্গ-সুখ কৰোঁ ভোগ বহি দেৱতাৰে !

—চাৰি—

ইকি হায় শেষ হল গীত
সুখ-স্বপ্ন হল অন্তৰ্ভিত
যবে নৰ ততে বেলোঁ—আঁতৰিল মোহময়ী মায়া স্বপ্নপুৰি;
বতাহত ভাহি ৰিগি ৰিগি
এতিয়াও সেই গীতিধ্বনি
হিল্লোলিছে হৃদয়ত—উথলিছে স্নমধুৰ স্বৰৰ লহৰি !

পাটিমাদৈ

—১—

ঐ গাভৰু পাটিমাদৈ ! কোন বজাৰ কুৰীয়া হৈ
কোন দেশৰ পাটিত বহি
কিনো মনৰ বিৰাগত ;
বিহগী জনম লই মুকলিমুৰীয়া হই
ফুৰ আঙি নাচি বাগি
প্ৰকৃতিৰ বন্য কাননত ?

—২—

গছৰ ডালত কটাই বাতি ফুলৰ লগত সখী পাতি
বসন্তৰ লগত পীৰিতি কৰি
তোৰ উলহমালাহ গাত—
ছালি ধৰি ফুৰ ঘনে ঘন সাজি পাৰি অতি বিতোপন
উৰি যাওঁ, উৰি যাওঁ মন
ফাগুনৰ দধিণ মলয়াত ।

—৩—

লাবণী তই গুৱনী তই পাখিলগা অপেচৰা হই
উৰি যাব পলাই
দেখা দি লুকাই—ঐ মায়াবিনি !
ইদৰেই উৰা মানি বাজপাট সূদা কৰি
বাজসুখে আমুৱাত
কৰিলিনে শূন্য বাজধানী ?

—৪—

বচকি ! সৰা শেৱালি গচকি নাচোন মাৰ তই থমকি
 দেও দি দেও দি বিচাৰি ফুৰ
 কোন দূৰণিৰ লগৰীয়া ?—
 মোকো দে তোৰ লগৰী হব ইহি উলাহৰ ভাগ লব
 আপোন ভাৰত তোৰ দৰে
 নাচি বাগি হওঁ মন্তলীয়া ।

৪।৩।২৪

ফুল-কোৱঁৰ

সাজি পাৰি আহিল আজি
 কোন ৰূপহীৰ বৰ ?
 মালিনীৰ ঘৰত কদম তলত
 তাৰেই পয়োভৰ !

পখিৰাজত আহিল কোৱঁৰ
 সখীৰ বতৰা পাই ;
 ওলাই আঁহা ৰূপকুঁৱৰি !
 মাটিত মঙল চাই ।

সেউতী ফুলি, মালতী ফুলি
 ফুলি থৰিকাজাঁই—
 গথা যে হল বৰণৰ মালা
 ববৰ সন্ধান নাই !

শুৱনি তোমাৰ লৱণ তনুৰ

জেউতি চৰিব ভাল ;

ফুলকোৱঁবে পাৰটি বুকুত

চুমাৰে ভৰাব গাল ।

পুৱাৰ পৰাই কইনা হই

পিন্ধি আছা সাজ ;

মেলি দিয়া সখি, হিয়াৰ ছুৱাৰ

আৰু কিহৰ লাজ ।

দেখি ই ছবি বচিছে কবি

প্ৰেমৰ নতুন গান ;

কবিতা ফুলৰ এই মালাধাৰি

ফুলকোৱঁবৰ দান ।

২১৬২৬

কাঞ্চনীৰ কথা

বিহগী কবি শ্ৰীযুত বসুনাথ চৌধাৰীদেৱে আনি তেখেতৰ খিড়িকী মুখত বোৱা এপাহ ফুল
ফুল থকা এটা অকণমান কাঞ্চন পুলিৰ কথা । সোণাগাঞনে বৰ্ত্তমানে সেই কাঞ্চন জুপি
এই লেখকৰ ফুলনিত । ২০১৩৩৭

দোকমোকালিতে

কাঞ্চনীয়ে উঠি

ফাঙনী মলয়া বাত—

লাহতী খোপাত

পিন্ধি ফুল এটি

কবিক লগালে মাত ।

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY.

কাঞ্চনীর কথা

১৭

চোরা হেবা কবি, বসন্তই আহি

বুলালে মবমী হাত—

মোর বাই ভনী সকলোবে আজি

বিহুধনি লাগে গাত ।

বয়সত নই অতি নুমলীয়া

হলোঁ সকলোবে সৰু,

তথাপি পাইছোঁ ভনীটাইঁতৰ

সুৰদি চেনেহ লাক ।

মজি মবমত নাচে উলাহত

মোৰো সৰু হিয়াধনি—

পূৰ আকাশৰ তৰুণ অৰুণে

পিঙ্কালে মুকুতা-মণি ।

নাচি নাচি সউ বচকী পখিলা

চমকি থমকি বল—

বুত্ৰা ভোমোৰা কাষলই আহি

মবম-ভিখাৰী হল ।

কাজলী ফুলৰ আঁজলি ভৰাই

প্ৰণমো তোমাক কবি,

কাব্য-কাননৰ মানস-পটত

আকিবানে মোৰো ছবি ?

অতি যতনেৰে আনি তুমি মোক

দিলা এডুথৰি ঠাই,

সেয়েহে তোমাক ওৰণি ওচাই

আজি মই আছোঁ চাই ।

মোৰ ফুলপাহি জহিব সৰিব

নেথাকে যে চিৰকাল—

তোমাৰ কবিতা সদায় থাকিব

মানুহে বুলিব ভাল ।

মৰতত থাকি স্বৰগত ৰূপ

তুমি নিতে কৰা ধ্যান,

ষাকে ভালপোৱা তাৰে গান গোৱা

কৰা অমৰত্ব দান ।

ৰই আছোঁ আজি আশীষ বিচাৰি

এপাহি কুসুম লই—

তোমাৰে পালিতা নিচেই আজলী

অকণি কাঞ্চনৌ মই ।

দিয়া, দিয়া কবি স্বৰগৰ ৰূপ

ৰঙ চিৰকাল ফুলি—

আঁচল পাতিছোঁ মিনতি কৰিছোঁ

লোৱাটো লেখনী তুলি ।

১২৩৪

টগৰৰ কথা

চতৰ শেষত ৰূপহী বহাগী

পালেহি পদূলি কাষ—

নতুন জীৱন, নতুন যৌৱন

কত আশা-অভিলাষ !

গালত গোলাপ, ওঠত কুসুম
হাতত জেতুকা বোল—
কপৌ ফুলৰ লাহতী বেণীত
মালতী আমোলমোল !

অশোক আকুল, ৰূপহ বকুল
বঙতে উপচি পৰা,
কাঞ্চনীয়ে সউ ওৰণি গুচাই
গুৱনি কৰিলে ধৰা !

বুঢ়া টগৰৰো বগৰ লাগিল
মোৰ ফুলনিতে ৰই—
উলাহে অধীৰ উতলা শৰীৰ
বঙতে বিতত হই !

অতি হেপাহেৰে শুকুলা ফুলেৰে
চাকিলে গোটেই গা,
ফুলাম কোলাত বহি বহাগীয়ে
পীৰিতি জনায় বা !

মৰমৰ সখী বিহুৱতী পখী
দিনৰে দিনটো ৰই
যোৰা নাম গালে বুঢ়া টগৰেৰে
বহাগীক যোৰাই লই ।

প্ৰতিটো ফুলতে স্মৰতি-নিৰ্যাস
মনৰ ওপুত কথা,
গধূলিৰ বতাহে চোৱঁৰ ধূলালে
বুজিলে হিয়াৰ ব্যথা !

দীপাজী

উলাহৰ মাদলী আজি যে বহাগী
 নোৱাৰে থিৰেৰে বব,
 প্ৰণয়ী জনক নিবাশ নকৰি
 হৃদয় বিলাই দিব ।
 বিচাৰি আহিছে চেনেহৰ কোলা
 উৰণ দোলাত চৰি,
 বমক জমক লগাই চমক
 মদন মদিৰা ভৰি ।
 সবগী দেৱীক বুকুত সাৱটি
 গালতে চুমাটি খাই
 টগৰৰ গাত ডেকাধনি লাগে
 গাভৰুৰ পৰশ পাই !
 ফুলনিত মোৰ প্ৰণয়ৰ মেলা
 যৌবনৰ জয় বোল—
 মই ক্ষুদ্ৰ কৰি, স্বৰগৰ ছবি
 চাই আজি যাওঁ ভোল ।
 ইমান মাধুৰী অকলই মই
 নোৱাৰোঁ কৰিব পান,
 আই যতমানে সৌন্দৰ্য্য-সাধক !
 ই যে সুন্দৰৰ দান ।
 পাহৰা যতনা কামনা ভাবনা
 শতেক সংসাৰ লেঠা ;
 সুন্দৰৰ গান, সুন্দৰৰ ধ্যান
 এয়ে টগৰৰ কথা ।

বকুলীৰ কথা

বিজন বাটত	নিশা জোনাকত	ফুৰোতে নিৰলে মই
নলয়া এছাটি	আহি কই গল—	বকুলী যে আছে বই !
দেৱতা-জীয়াবী	আকাশত ঘৰ	আকাশত জন্ম ঘৰ
সেই স্তম্ভৰোয়ে	ধূলিত বাগৰি	বিচাৰে পৰশ কাৰ !

জিলমিল কৰা	স্বৰগৰ তৰা	নিজন কানন ভৰি
ইপাহি সিপাহি	আছে হাঁহি হাঁহি	ছবি বনত পৰি ।
ওখ বিৰিখৰ	অতি মৰমৰ	ফুলাম বুকুৰপৰা
এটি এটি কৰি	সৰি সৰি পৰি	গুৱনি কৰিছে ধৰা ।

তুলি ললোঁ মই	আলফুল কই	আঁজলি ভৰাই ফুল
ভাবিলোঁ মনতে	দেৱতাৰ বস্তু	নাই যে অলপো ভুল !
কোন ৰূপহীৰ	ছিঙি সাতেশৰী	ডিঙি স্তূদা কৰি হায়
সহস্ৰ মুকুতা	পৰি আছে সউ	বুটলি লওতা নাই !

কচোন লাহৰী	অ'মোৰ বকুলি !	মনৰ সকলো কথা
তোৰে মোৰে যেন	কোনোবা জনম	এডালি স্মৃতাৰে গথা !
ডাঙৰ দীঘল	কৰি যি গছে	তুলিলে তালিলে তোক
সেই গহ এৰি	মাটিত বাগৰি	জনাৰ কিহৰ শোক !

সন্ধিয়া বায়ুক	কৰিছ বিভোল	গোন্ধত আমোলমোল
কিয় বাকু তই	বুঢ়া বিৰিখেৰে	ছিঙিলি মায়াৰ দোল !
অতি আথেবেথে	কলে বকুলীয়ে—	আকাশ নাগাৰে ভাল,
বম সৰু হই	বৰ হবলই	নিবিচাৰোঁ কোনো কাল ।

এৰি থই কোলা	আলাসৰ দোলা	মনত বেজাৰ নাই,
পিতৃ বনস্পতি,	জনাও প্ৰগতি	চৰণত ললৌ ঠাই।
পবনে গোপনে	হৰিছে সবনে	সুবাসিত গন্ধৰেণু
বচিছোঁ যতনে	দেৱতাৰ বেদী	উলাহে নাচিছে তনু।

প্ৰকৃতি দেৱীৰ	মিলন-কুঞ্জত	মধুৰ মাধৱী ৰাতি
ফুল-শয্যা বচি	দিছোঁ উপযাচি	ফুলেৰে আসন পাতি
বাসৰ ঘৰৰ	সুৰতি নিৰ্ঘ্যাস	চৌদিশে বিলাই দিওঁ
প্ৰকৃতি কইনা	বসন্ত দৰাৰ	মিলন-মাধুৰী পিওঁ।

দিগঙ্গনাসৰে	ফুলচাকি গুঠি	খোপাত পিঙ্কিব তুলি
প্ৰণয়ী জনক	প্ৰেয়সীয়ে দিব	ফুল উপহাৰ বুলি।
বুকু উদি কৰি	দিছোঁ সকলোকে	গন্ধভৰা অৱদান
লাগে মাথোঁ মোক	প্ৰতিদান তাৰ	পদৰেণু ছুটিমান।

বাটৰুৱা জনে	মোৰ মূৰতেই	দিয়ক চৰণ-ধূলি,
পৰম পিতাৰ	পুণ্য পদৰজ	লম যে শিৰত তুলি।
মাটিতে হাঁহিম,	মাটিতে নাচিম,	মাটিতে ফুলিম বই
মাটিতে মিলিছে	সাতোখনি স্বৰ্গ	মাটিতে মিলিম মই।

এখানি হিয়াৰ	এনে মৰ্মবাণী	বকুলীয়ে কলে মোক ;
সন্তেক সময়	বলোঁ থিৰ হই	পাহৰি পিয়াহ ভোক।
আকুল হিয়াৰ	বিপুল আবেগে	জগত উপচি যায়—
স্বৰগৰ শোভা	জলে পুণ্যপ্ৰভা	দশোদিশ উজলায় !

গোলাপৰ কথা

বোছৰাৰ ৰাণী গোলাপ মই
সেউজী বোখা মূৰত লই
দেশৰ পিছত ভ্ৰমিছোঁ দেশ
কতনো বেশ চাইছোঁ বই ।

চিৰাজৰ পৰী মোৰ সহচৰী
সজাই পৰাই পঠালে মোক—
হেলাৰে জিনিলো গোটেই দুনিয়া
ৰূপতে মজালোঁ তিনিও লোক ।

নাচে বুলবুল হই মছগুলা
গজল গানৰ লহৰ তুলি,
গুলা বাগিছাত কত ছাহাজাদী
মোৰেই কোলাত পৰিল ঢলি ।

মোকেই চাই মাতাল ওমৰ
গোলাবি চিৰাজী হাতত লই,
দৰদী কবিৰ প্ৰিয়াৰ গালত
আপোন পাতনি ফুলোঁ। যে মই !

হাফিজে বচিলে ৰুৱায়াৎ-মালা
কবি চাজাহানে গাখিলে তাজ,
মোৰে পৰশত মহা হৰষত
শত উৰ্বশীয়ে কৰিলে সাজ !

হেৰেমতো মই, কাৰেঙতো মই
 মন্দিৰতো মই লভিছোঁ স্থান ;
 স্বৰ্গৰ অপ্সৰা কিম্বা বাৰাঙ্গনা
 কৰিছোঁ সমানে আনন্দ দান ।

তুমি আজি কবি, আৰু মোৰ ছবি
 মৰম যেতিয়া কৰিছা দান ;
 তোমাকো পিয়াৰা, ঘাচিছোঁ মন্দিৰা
 পিয়লা ভৰাই কবিতা পান ।

মলয়াত ফুলি পাহি মেলি হাঁহি
 পুৱা নিয়ন্ত্ৰণ কৰিছোঁ স্থান ;
 বাগিছাতে থাকি দিছোঁ হিয়া বাকি
 মেলি দিছোঁ মোৰ কোমল প্ৰাণ ।

ইৰাণ-নন্দিনী নহওঁ বন্দিনী
 বিশ্ববিজয়িনী গোলাপ মই—
 হাতো নেমেলিবা, পাতো নিছিঙিবা
 মাতিছোঁ তোমাক কাবউ কই ।

সকলো দেশতে, সকলো যুগতে
 নাচিছোঁ, হাঁহিছোঁ, ফুলিছোঁ বই—
 যদিও হিয়াৰ মুকলি দুৱাৰ
 ধৰা দিয়া নাই কাৰো কতো মই ।

কবিৰ মাথোন কাব্য কাননত
 কনক-কবিতা যেতিয়া ৰাজে,
 পৰাজিতা মই বিৰাজিতা হই
 সপি হিয়াখনি লাজুকী সাজে ।

(মই) মৰম-কাঙালী কবিৰ ছলালী
 ছনীয়া দৌলত নালাগে মোক ;
 পিন্ধো জাতিস্বাৰ কবিতাৰ হাৰ
 পাহৰোঁ পিয়াহ, পাহৰোঁ ভোক । ১৫।৩।৩৭

মালতীৰ কথা

লাজুকী মালতী মই কুঞ্জে কুঞ্জে আছোঁ বই
 বতাহত চউ খেলি ;—
 আহিবা জগৎ-পতি তোমাতেই ৰাখি মতি
 হাঁহি আছোঁ পাহি মেলি ।

পুৱাতে অকণে আহি মাৰি মিচিকিয়া হাঁহি
 ওৰণি গুচালে মোৰ ;
 নিয়ৰৰ কণিকাই থই গল ওলোমাই
 মুকুতাৰ মণিবোৰ ।

আজলী কুসুম মই ভকতি-নৈবেদ্য লই
 তোমাৰই আছোঁ বই ;
 আহিবা যেতিয়া তুমি ছুটি চৰণত চুমি
 শত ধন্য হবলই ।

ৰঙিলা পখিলা সখী মোৰ হাঁহি-মুখ দেখি
 ঘনে আহি জুমি চায় ;
 ভোমোৰাই গাই গান খোজে মোৰ হিয়া দান
 তাত হয় শান্তি নাই !

বিহগ বিহগী মিলি পঞ্চমত স্মৰ তুলি
 তোমাৰ বন্দনা গায় ;
 তাত মোৰ কি যে তৃপ্তি স্বৰ্গায় তোমাৰ দীপ্তি
 তাৰ যে তুলনা নাই !
 তোমালই বাট চাই বই থাকোতেই হয়
 গন্ধৰেণু যতমানে
 কেতিয়াবা মন্থাই বাই গল উৰাই
 তাকো যে সহিছে প্রাণে !
 তুমিময় মোৰ প্রাণ নিবিচাৰেঁ একো আন
 তুমি পতি গতি মোৰ—
 নাজানো পূজাৰ বিধি তুমি যে দয়াৰ নিধি
 লোৱা অৰ্থ্য চকুলোৰ ।
 আহিবা, আহিবা বুলি দিনমান বৰেঁ ফুলি
 নাহিলতো দয়া কৰি ;
 সউ যে পূবৰ বেলি পচিমত পৰে ঢলি
 লাজতেই ৰঙা পৰি !
 পুৱাৰ পথ্য পুতু সন্ধিয়াৰ গীত শুনো
 স্নানলিত আৰতিৰ—
 তুমি যে নাহিনা প্ৰি., অসাৰ মানিলো জীৱ
 দিনহীনা অভাগীৰ ।
 বহু বেলি যদিবাও আহাঁ নাথ এতিয়াও
 দিয়াহি এযাৰি মাত—
 আহাঁ, আহাঁ প্রাণমণি, সপি দিলোঁ হিয়াখনি
 স্নেহ-সুখা দিয়া তাত ।

দিব পাৰ্শ্বো মাথো ভেটি চৰণত চুমা এটি
 লৰা প্ৰিয় নিঘিনাই—
 সন্ধিয়া চাপিছে কাষ যত আশা অভিলাষ
 মনতেই মাৰ যায় !

বিদায় কালৰ কথা শুনাহি জীৱন-সখা
 হে চিৰবাস্তিত ধন !
 ভক্তিভৰা অশ্রুণীৰ অভাগিনী মানতীৰ
 কৰোঁ শেষ নিবেদন ।

ইপাহিৰ পিছে মই সিপাহিত জন্ম লই
 জন্মে জন্মে দাসী হম,
 একে আশা পালি ৰম হে সুন্দৰ মনোৰম
 তুমি চিৰপ্ৰিয়তম !

১০।৪।৩৪

কামিনী

পদূলি মুখত ৰই গধূলি বেলিকা
 হাঁহি থকা যেন অতি ৰূপহী বালিকা !
 লালগী কামিনী তই ইমান ধুনীয়া
 কাচি নিলি মন মোৰ হাঁহি মিচিকিয়া ।
 মলয়াত মেলি দিলি গোন্ধৰ সফুৰা
 আপোন ৰাগীত হলি আপোন-বিভাৰা ।
 অকলই আছ বান্ধি মিলনৰ লাক
 প্ৰণয়-কুঞ্জত যেন ঘোড়ী গাভৰু ।
 আহিব আতিব বুলি দেৱতা প্ৰাণৰ
 লই আছ পুষ্পপাত্ৰ অৰ্থ্য হৃদয়ৰ ।

পদূলি ওলাই চালোঁ আথেবেথে

উলাহে নধৰে হিয়া—

সোণৰ বভাব সভাৰ মাজত

সোণপাহী মোৰ প্ৰিয়া !

সোণৰ সাতেশৰী আছে ছিঙি পৰি

নেলাগে পুৰণি মণি,

সেই সোণেৰেই উপচি পৰিছে

ছবৰি দলিচাখনি ।

অতীজৰ সেই সোণৰ লঙ্কাতো

নাছিল ইমান সোণ,

মোৰ পদূলিত বাগৰে মাটিত

বুটলি লগুতা কোন !

দৰদৌ কবিৰ প্ৰিয়া সোণপাহী

অলকা তিলকা বাজে ;

নতুন সোণৰ মণি থাকু পিন্ধি

নিতউ নিজকে সাজে !

নিবিচাৰোঁ আৰু পৃথিবীৰ বিত

কঙাল নহওঁ মই ;

হেলাৰে স্মৃতিম যক্ষ লক্ষ জন

প্ৰিয়াক বুকুত লই ।

গন্ধমালতা

যৌবনৰ দেৱতাৰ কৰি আৰতি
পদূলিত ফুলে মোৰ গন্ধমালতী !
সুবাসিতা দিশবধু কুঞ্জ-কামিনী
সাজে বিলাসিনী আজি মধু-যামিনী ।
মৃদু মন্দ মকবন্দ—মৃগনয়না
মন্থ-মোহিনী কিনো স্বৰ্ণবৰণা !
ললিত বলিত তনু বজ্জিতা বাণী
কুঙ্কম চন্দন আনি সানে হিমালী !
জলমল চক্ৰাতপ—দীপ্ত তাৰকা
কৌমুদী-প্লাৱিত তৃপ্ত মৰ্ত্য-অলকা !
সুশোভিতা সুসজ্জিতা বিশ্বনাথিকা
মঙ্গল-মধুৰ গীতি গোৱা গায়িকা !
প্ৰচাৰে পবনে চোৱা ফুল কবিতা
মদনৰ সাজে তুমি আই দেৱতা !
বৰণৰ ফুল তুলি গাথা মালিকা
বসময়ী মধুময়ী অভিসাৰিকা !

১২।১১।৩৬

ইন্দ্ৰমালতী

(১)

স্ব'লোকত

মগ্ন হই

হেমন্ত কোঁৱৰে

কৰিলে সাজ ;

চন্দ্রালোকে তন্দ্রা ভাঙি
ইন্দ্ৰমালতীৰ
 গুচালে লাজ !

(২)

শুভ্র সমুজ্জল কিৰীটি কুণ্ডল
 হিমৰ মুকুট
 হিমৰ হাব ;

হেমন্তই আজি ৰূপবস্ত্ৰ হই
 বাসৰ ঘৰৰ
 পালেহি দ্বাৰ !

(৩)

নন্দন বনৰ ইন্দ্ৰকাননৰ
 মালতীপাহিৰ
 বিচাৰে মউ,

হিমৰ বিন্দুৰ গাথে হেমহাৰ
 ৰূপৰ সিদ্ধুত
 বাগৰে ঢউ !

(৪)

গন্ধমালতীৰ বন্ধ খোপাটিৰ
 মন্দ মলয়াই
 স্নগন্ধ আনি

বিতৰিছে আজি বিলনীয়া সাজি
 সজাই কুঞ্জত
 নিকুঞ্জ বাণী ।

(৫)

পঞ্চশবে আহি ফুলাম মঞ্চত
 ছই হাতে ধৰে
 ফুলৰ বাণ ;

বঙতে ৰূপহী মেলিছে চুপহি
 যাচিছে সুরভি
 চেনেহী দান ।

(৬)

ইন্দ্র অৰুণৰ বায়ু বৰুণৰ
 দেখি এই দৃশ্য
 যৌবন জাগে ;

কাম-মন্দিৰত বন্দী হৈ কোঁৱৰে
 ৰূপ-কুঁৱৰীৰ
 মাধুৰী মাগে ।

(৭)

ৰূপহ প্ৰেমিক গুঞ্জৰি উঠিছে
 মুঞ্জৰি উঠিছে
 ষোড়শী প্ৰিয়া,

ছলিছে চঞ্চল সোণালি অঞ্চল
 নাচিছে লাহতী
 মালতী হিয়া !

(৮)

ধীৰে ধীৰে অতি প্ৰকৃতিৰ গীতি
 সুরদি বেহাগ
 উঠিছে আজি

অভিসাৰিকাৰ

মদিৰা ক্ৰিয়াৰ

হেমন্ত কোঁৱৰে

লুটিছে আজি !

১৫৬৩

অপৰিচিতা

কটন কলেজৰ বাটচৰাত থকা এজুপি কুলাম লতাৰ উদ্দেশ্যে। এই লতিকাব ইংবাজী
নাম 'প্লবি অব্. দি পাদেৰ্ন'—অসমীয়া নাম কি নাজানো।

(১)

কিনো বুলি সন্মোখন কৰিম ৰূপহি !

অযাচিতো দিলি মেলি চেনেহ-চুপহি ;

নিচিনো, নাজানো নাম— জানিবৰো নাই কাম

যোজন দূৰত থাকি উৰালি পতাকা—

আঁকি দিলি আকাশত প্ৰণয় লিপিকা।

(২)

কত জন বাটৰুৱা চাপি তোৰ কাষ

বই বই চাই গল কৰি কত আশ;

অপৰূপ ৰূপ তোৰ লুটি নিলে কত চোৰ

তথাপিতো হুচুকাল ৰূপৰ ভড়াল ;

নাচিছে জেউতি চৰি সেন্দৰ্ভীয়া গাল !

(৩)

শুনিছিলো বংশা বাই বিৰিন্দাবনত

কদম তলত বহি যমুনা তীৰত

ফাঁকু খেলি বনমাগী নাচিছিল হাণিজালি

ৰঙা হল ফাগুনৰ গগন পৱন

ৰঙতে বাঙলী হল গোপীৰ বসন।

(৪)

আকনো সাবিবি কত চিনিলো লতিকা,
 তয়ে সেই গোকুলৰ প্ৰেমিকা গোপিকা
 বাঙলী বসন মেলি বতাহত চউ থেলি
 তাহানিৰ স্মৃতি লই গাঠিলি মালিকা
 আজি পুনু ফাগুনৰ সাজিলি নায়িকা !

(৫)

শ্ৰাম কুমলীয়া তনু—তাৰে ফাঁকু বেণু
 ধত্ৰ হল বিবিন্দাৰ অনু পবমাণু
 সেই পুণ্য দাপবন ফাঁকু-গুৰি মনোহৰ
 জালিকটা আচলত ৰাখিছিলি সাঁচি—
 তাকে তই দশোদিশে দিদি আজি যাচি ।

(৬)

নন্দনৰ উৰ্দ্ধশীক লাজ দিবলই
 পাতিগি ৰূপৰ বেহা বিলাসিনী হই ;
 বঙ মানি মুঠি মুঠি নাচিলি কোলাত উঠি
 বনস্পতিসকলক কৰিলি বলিয়া—
 আকাশী দোলাত চৰি থেলিলি ফাঁকুৰা !

(৭)

ৰূপ আকলুৰা নই—কঙাল ৰূপৰ
 পাই এই সমুখত ৰূপৰ সাগৰ
 পাৰোনে নকৰি স্নান লই স্নেহ-অৰদান
 চিনি পায়ো তোক আজি হে অপৰিচিতা !
 নিদিম কিয়নো এটি কনক-কবিতা ?

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY.

স্বৰ্গলতা

[বুদ্ধ তৰুৰ বিলাপ]

স্বৰ্গৰ স্বৰ্গলতা তই—কাষ চাপি আহিলি যেতিয়া
মৰমতে কেচাসোণ বুলি—আদৰিলোঁ তোক প্ৰাণপ্ৰিয়া !
শাপগ্ৰস্তা অপেশ্বৰা বুলি—তুলি ল'লোঁ স্বৰ্গভ্ৰষ্টা তোক
ছল চাই শত্ৰুৰ শালিলে—কামদেৱে শৰ হানি মোক !
কেচা হালধিৰ গাঠি যেন—হাত ছুটি সোণ বৰণীয়া
লয়লাসে ডিঙিত মেৰাই—মন প্ৰাণ কৰিলি বলিয়া ।
আলাসতে আলফুল কৰি—চুমা দিগো সোণালি গালত
মাটিগুই নিদিলাঁ নামিব—বতনেৰে বাখিলোঁ বুকত ।
লাভ কৰি কুন্মলীয়া প্ৰিয়া—কেৰাণো হিতাহিত জ্ঞান
সমৰ্পিলো উদঙাই হিয়া, ছুদিনীয়া পালো প্ৰতিদান ।
নাভাবিলো সিদিনা অলপো—কৰপৰা আহিলি ললনা
কিয় মোক কৰিলি বৰণ—লুপুজিলোঁ বিধিৰ ছলনা ।
আচম্বিতে মিলি ছুটি প্ৰাণী—আনন্দৰ জুৰিলো সঙ্গীত—
গাহৰীৰ লৱলু তলুৰ—মুগ্ধ হ'লো নাচোন ভঙ্গীত ।
কত শত আজলী লতাই—মাটিতেই লেউসেউ হই
খুজিছিল প্ৰেমভিক্ষা মোৰ—সকলোকে নেওচিলো মই ।
কত জনী আগবাঢ়ি আহি—চৰণত ধৰিলে সাৱটি
তোক পাই মতলীয়া হিয়া—কাকো মই নাচালো উলটি ।
বসুন্ধাৰ সাৰ বতমানে—তোকে ম'থোঁ যোগালোঁ প্ৰেমসি,
নিজলই নাথাকিল একো—হ'লোঁ মই প্ৰেমিক সত্যসী ।

স্বৰ্ণলতা নামত যদিও—আচলতে তৰুণী চুৰুণী
 পিবলই তেজটুপি মোৰ—প্ৰণয়ৰ জ্বলি অগনি ।
 ঘৰ পাতি শাখিনী তেজাবে—ভাৰগ্ৰস্ত হল দেহা শোৰ
 বাঢ়ি আছ লহপহ বৰি—গুচা নাই হাঁহি মুখ তোৰ ।
 অকালতে বৃদ্ধ আছি মই—তয়ে মোৰ হৰিলি যৌৱন
 প্ৰণয়ৰ এনে পৰিণাম—তবে মোক কৰিলি অৰ্পণ ।
 এজনীয়ে এশ জনী হই—আজি মোক ধৰিছ আগুৰি
 ভাৰগ্ৰস্ত অৱনত মই—প্ৰিয়তমা বাঞ্চসী সুন্দৰী ।
 প্ৰেমলীলা তৰুণ তৰুৰে—বৃদ্ধ মোৰ এৰি হাবিলাস
 দশোদিশে হেপা মেলি তোৰ—লজ্জাহীন বণিতা-বিলাস !
 বাৰাঙ্গনা শোৱনি ঘৰত—নিজে মই আনিলো চপাই
 কিনো কৰোঁ উপাধিবিহীন—এতিয়া যে প্ৰতিকাৰ নাই !
 সুখা বুলি পিলোঁ হলাহল—ক্ষুধা আজি সমূল্যে লীন—
 সংসাৰৰ অভিশপ্ত হই—গণি আছোঁ মৰণৰ দিন ।
 ৰূপহীৰ ছলনা ৰূপত—নাভাবিলোঁ ভৱিষ্য নিজৰ
 চোৱা আহি এবাৰ জগৎ, শেষ দশা অন্ধ প্ৰেমিকৰ ।

১৫৬২

দেৱী নে ৰাম্ভৰী

(পানীমেটেকা)

কজলা ফুলৰ আঁচল উৰাই
 ৰূপহীৰ ভেলা আহিল উজাই ।
 গজলীয়া ডেকা নদ সাৰাবল
 ৰূপহীৰ ৰূপ দেখি মনোহৰ ;

মাতি কাষলই চকুৰ ঠাৰত
পাতি দিলে ঠাই বুকুৰ মাজত ।
কলঙ্ মুখত মোহন মোহনা—
বজালে গগনা ললিতা ললনা ।
ভাটিৰ বাতৰি বিলালে লাহৰী
প্ৰেমৰ গাগৰি ঢালিলে নাগৰী ।
দেৱী নে মানবী নতু ৰাক্ষসিনী
নকৰি বিচাৰ জনম কাহিনী
জন্ম উন্মাদনা যৌৱন বাগীত
অঞ্জলি সমূলি প্ৰেম সবদীত ।

জদিনতে ভায় মোহিনী তৰুণী
নিজ বেশ ধৰি হল শায়াৰিনী ।
সংধুত বিদৰে ৰাক্ষসী কুতৰী
হই সৰু ৰাণী গ্ৰাসে ৰাজপুৰি
ছাটি হাবি বন বিজন বানন
ডাঙ পাঁত মেৰি টৰিলে যোজন !
ৰাক্ষসিনী বেৰে নশি ল সৰাক
দেখিলে গুণনা বিৰল বিপাক ।
পথৰ সন্ধান নদী খাল বিল
গ্ৰাসি সকলোকে তাহে থিল্ থিল্ ।
সকলোৰে গাৰ তেজ চুহি থাই
লুপুচে হেঁপাহ হেঁপা নেলি যায় ।
কুটিৰ হাঁহিত কৰিলে মোহিত
বিচাৰে লোহিত তপত শোণিত !

শবীৰ বিকল প্ৰণয়ীসকল
 অমৃত আশত পিলে হলাহল ।
 দেৱী অপেশচৰী নহয় ৰূপহী
 শাখিনী যথিনী মেলিলে চূপহি ।
 নহব মেনকা—হাচনাহানা
 বাফদী মেটেকা—কচুৰিপানা ! বৰপেটা ২৯৬

বৰ্ষা-মঙ্গল

নিদাঘৰ তপ্ত তাপ সহিব নোৱাৰি
 ভূষাতুৰা মলিনা ধৰণী ;
 আহি পালে বৰষাৰ শ্ৰ'ম সন্নাৰোহ
 হৰষত হাঁহিলে ফুলনি ।
 আকাশ মার্গত বাজে নেপূৰ কিল্কিণী
 বৰ্ষা-নটী কৰে তাত নৃত্য ;—
 হৰ হৰ বৰ বস নামে বৃষ্টিধাৰা
 উল্লাসত ভৰি উঠে চিত্ত !
 জিক্মিক বিজুলীৰ পিন্ধি কণ্ঠহাৰ
 যত ম'নে জলদকুমাৰী
 মৰতত দিনে আজি স্বৰ্গৰ বাওৰি
 প্ৰকৃতিক আদৰি সাদৰি ।
 নবীন নীৰদমাংল দেপি মনোৰম
 সস্তাপিত বক্ষ কবি-প্ৰাণ—
 প্ৰিয়াৰ বিবহ-বাখা শোক শীতলাই
 মেঘদূত হ'ল মূৰ্ত্তিমান !
 বৰষাৰ পৰশত হ'ল স্তম্ভাবিত
 নৱ প্ৰাণ বহে ডল স্তম্ভ

আনন্দতে ফুলি পৰে বিল-পুষ্পবিণী
 বুকুভৰা ফুল শতদল ।
 ভৈয়ামৰ বৰনই প্ৰেম প্ৰবাহিনী
 নিজানৰ নিভৰা বৰণা
 সকলোৱে গালে এটি দীপক সঙ্গীত
 মিলনৰ বাজিগ গগনা ।
 দাছৰী কণ্ঠত উঠে অযুত বাগিনী
 পাপিয়ার সুললিত তান—
 দেখা পাই বৰষাব কৃষ্ণ কেশদাম
 উচ্ছসিত ভাবুকৰ প্ৰাণ ।
 কুমুম স্তবক বাজি গিৰি শিখৰত
 সুশোভন বন উপবন—
 শ্ৰামলী ওবণি টানি তৰু নতিকাঁই
 কৰে আজি বিশ্ববিমানহন ।
 বাশি বাশি ফুল পাত কবণি সজাই
 শোভা বৰে বনবিহাৰিণী ;
 বিপুল আবেগ ভৰা ছন্দ বন্দনাব
 বিহঙ্গৰ সূৰ তৰঙ্গিণী ।
 সুন্দৰী বৰ্ষাই যা'চ যত অৱদান
 সুন্দৰৰ চৰণ তলত ;
 সেই সুবতেই মোৰো আত্মনিবেদন
 প্ৰকৃতিৰ নিকুঞ্জ বনত ।

বাৰিষাৰ ডাক

গৰ্জি উঠা শৰাইঘাট ! এৰা অৱসাদ—
কাণৰ কাষত ব্ৰহ্মপুত্ৰই—বৰে সিংহনাদ ।
ফেনেফোটোকাৰ বথ শতধাৰ, নানানে কাৰো হাক
এই দৰেই তুমি বাঢ়িব লাগে—বাৰিষাই দিয়ে ডাক ।
মাতৃ যে তোমাৰ ভিখাৰিণী—বিচাৰে আজি জয় ;
দুপৰ নিশাৰ বৰষুণও—বান্দি তাকেই কয় ।
জহৰ সূৰ্য্যই তূৰ্য্য বজাই—বদৰে অগ্নি বাণ—
তৃপ্তিৰে তুমি সেই দীপ্তি গই—হোৱা শক্তিমান ।
চাৰিওফালে সহস্ৰ শত্ৰু—বিপদে বৰে গ্ৰাস
জাগা তুমি ভাই, বীৰৰ দৰে—নহলে সৰ্বনাশ !
নাচিছে দেহত বিপুল যৌবন. নামে ভাদৰ বান
থাকক আগত কৰ্মনাশ—কিয় কৰিবা কাণ ?
উৰুশীৰে মৌ খেলিছে ঢেঁ, উৰুৱাই বসন গাৰ—
ত্ৰিশূলপাণি উমানন্দই—কুৰিছে পানীৰ ধাৰ ।
অধৰ্দ্ধান্তৰ নাশনাগে—শুনাও গীণৰ বাণী ;
শিৰে শিৰে শোণিত প্ৰৱহ—বন বৃষ্টিতৰ পানী ।
শক্তি স্বৰূপিনী ব সখ্যাৰ—শক্তি তোমাত জাগে
বগত ভাগবি নায়াৰ পাছৰি—মাতৃক মুক্তি লাগে !

পাগ্লাদিয়া

(১)

প্রসূতি দেবী
নদনে গোপনে
জিগ্মিষ গাৰ
৩৭১ দৌরনব

পাগলী তনয়া
পিথালে মদিরা
বাগবিছে পাৰ
মহাপয়োভব

রূপহী পাগ্লাদিয়া—
উতলা কবিলে হিয়া ।
উথলি উঠিছে বুকু—
বিঘিনি নামানে একো ।

(২)

দাৰিষাব মেঘে
বিজুগা বচকী
কলিষৰ আজি
গোবোধিথবক

মাদল বজায়
চমকি থমকি
বলিয়া বুকুত
বিগলিত কৰি

বৰষি বাদলধারা—
বঙতে আপোনহারা ।
তড়িতৰ চিকিমিকি
হিমালীৰ জিকিমিকি !

(৩)

কনুক জুনুক
আন বত সখী
সকলোৱে আজি
অনন্ত বোৱন

নেপূৰ বজাই
ভৈনাম নামিছে
কাছুটি এৰিছে
উপচি পৰিছে

দোঘল স্নহবি মাৰি—
পৰ্বতৰ কোলা এৰি ।
তৰুণী মোহিনী সাজে
টিঙে টিঙে শিঙা বাজে ।

(৪)

পাই কি ইঙ্গিত
পাগ্লাদিয়াৰ
আছে স্তম্ভত
অভিনাদিকাৰ

ভৈৰৱ ভঙ্গিত
গাৱন নৃত্যত
পৰাণ দেৱতা
আনন্দ অপাৰ

চৌদিশে খলক লাগে—
শঙ্কৰে টোপনি ভাঙে ।
বাজিছে মোহন বেণু
বাতিছে, মজিছে তনু ।

(৫)

শুনি সি মূৰণী
হাবি এন ভাঙি
স্বৰগতে থাকি
নোৱৰনীৰ পানী

পাৰিছে কিৰিলি
যায় বাহু দাঙি
বৰুণ কল্লাই
ঘটে ঘটে আনি

উকলিৰ অন্ত নাই—
গাঁও ভূঁই উটুৱাই।
অৰুণক ঢাকি ধৰি
বাখিছে ভড়াল ভৰি

(৬)

গিৰিকুমাৰীৰ
ঢালে ধাৰাসাৰ
উটাই বুৰাই
এনেবে নাচনী

মঙল বাত্ৰাৰ
অমৃতৰ ধাব
নোৱাই ধুৱাই
তাতেই ধুৱনী

আজি শুভ ক্ষণ চাই
উলাহৰ গীত গাই।
পিফালে নোহিনী বেশ
আউলীবাউনী কেশ !

(৭)

বৰণৰ মালা
লৱৰি বাগৰি
নামানে প্ৰবোধ—
ফেনে ঘোঁটোকাৰে

গাঠি দেববালা
চি গৰি ভাগৰি
কোনে কোবে বোধ।
বয় শতধাৰে

স্বোৰামী বৰিব যায়—
অলপো আহৰি নাই।
সংহাৰ মুকতি ধৰে
কল কল নিনাদেৰে।

(৮)

ছপাৰৰ বানি
একোকে নাচাই
দিগম্বৰ নিজে
ইকি বিভীষিকা।

ঘৰ বাৰী আলি
তল বৰি যাগ
ডম্বক বজাই
ইকি প্ৰহেলিকা।

পথাৰ সমাৰ খেতি
বোৱাই ৰূপালি স্মৃতি
নচৰায় গিৰিবালী
ইকি সৌন্দৰ্য্যৰ মেল।

(৯)

মিলন মেলাৰ
তোমাৰ তীৰত
হৰষি উঠিছা
যোৱা, আই যোৱা,
নলবাৰী ৪৬৫

মাহেন্দ্র ক্ষণত
বিভোৰ ভাবত
দৰশি তোমাক
সেবা এটি লোৱা,

হে তাই পাগলাদিনা।
পুলকিত মোৰ তিয়া।
পৰশি শীতল পাৰ—
কৰ্তব্যত অ'গুৱাওঁ।

মৰানদী

মঙলদৈব 'বেগা'ব পাৰত—বাৰিষা ১৯৩১

তেতিয়া—খৰালি

নেদেখোঁ এটুপি পানী তপ্ত বুকুখনি
কৰে মাথোঁ সকলোৱে ঘৃণা—
নাজানো হুৰ্ভাগ্য কিনো মৰানদী তোৰ
বজা নাই জীৱনৰ বীণা !
নগ্ন বুকু, ভগ্ন প্ৰাণ, নাই কুলু গান
কিয় হেৰ প্ৰকৃতিজীয়াৰি !
হলনে শোধোৱা কৰ, হঠাতে হেৰাল
মিটনৰ মুক্তা মালাধাৰি ?
হলনে সন্তুষ্ট তোৰ হৃদয় দেৱতা
বোঁৱনৰ লীলা-খেলা শেষ ;
নতুবা কবিছ কিবা প্ৰেম-অভিমান
লই এই বিৰহিনী বেশ ?
ধেমালি যদিও নদি, দৃশ্য মৰ্মভেদী
চাই মোৰ ভাল লগা নাই—
সংসাৰৰ ধৰ্ম এৰি সত্যাসিনী হলে
লব লাগে অৰণ্যত ঠাই ।

এতিয়া—বাৰিষা

বাজিছে পুনৰ আজি জীৱনৰ বীণা
বোঁৱনৰ পূৰ্ণ পয়োভৰ—
মৰা বুকু ভৰা হৃদ, উঠিছে লহৰ
প্ৰণয়ৰ—প্ৰীতি উলাহৰ ।

শুকান ফল্লুর সোঁত আছিল নীৰলে
 অন্তৰৰ গোপন কোণত ;
 হৃদয়ৰ দেৱতাৰ অৱহেলা পাই
 অসহন যাতনা প্রাণত !
 যতমানে প্রণয়িনী সকলোৱে আজি
 পালে মহা নিলন ইঙ্গিত ;
 লৰ ধৰ কৰ লই 'বেগৱতী' তই
 মুগ্ধ মই নাচোন ভঙ্গিত ।
 দূৰ প্ৰৱাসতো মোৰ আনন্দ অপাৰ
 দেখি সউ ৰূপোৱালি ধাৰ—
 কেনেফোটোকাৰে বয়স শ্ৰোতস্বিনী নই
 ইযে অতি পুণ্য অভিসাৰ !

কপিলীৰ তীৰত

পুণ্যপ্ৰাণক কপিল মুনিৰ
 ধোঁত কৰি পদপ্ৰাস্ত বহি গল পুণ্য নীৰ !
 সুপৰিত্ৰ পুণ্য তপোবন—
 তোমাৰ তীৰতে দেৱি, হইছিল সুশোভন ।
 আশ্ৰমৰ হৰিণ হৰিণী,
 চৰিছিল ঘোৰে ঘোৰে পান কৰি স্নিগ্ধ পানী ।
 নাই আজি সেই শুভ দিন—
 অতীজৰ ঋষি মুনি অতীজতে হল লীন !

হে আই কপিলী গিৰিসুতা !

তথাপি তো তুমি আজি একেভাবে জয়যুতা ।

বহু দূৰ সেই অতীজৰ—

মহিমাৰ বীণ বাই নাচি বাগি নিৰন্তৰ

বই আছা সেই একেবাহে—

এক্ষুস্তেকো বোৱা নাই, গই ~~দী~~ছা লাহে লাহে ।

মন্দাকিনী ধীৰ গতি ধৰি—

খৰালি বইছা তুমি, বাৰিষা উতলি পৰি

ফুলি পৰা ভৰা ঘোঁৰনৰ

কৰি যত লীলা-খেলা তীব বেগে দিছা লৰ ।

তোমাৰ মুখত সেয়ে আজি

অতীজৰ পুণ্য গীতি উঠিছে সঘনে বাজি ।

তাকেই যেন শুনিছো মই,

তোমাৰ তীৰত আজি ভাবত উতলা হই ।

শুনি-গাথি যত পুণ্য কথা—

গই আছোঁ অকলই নাই দুখ, নাই ব্যথা ।

পাহৰিছোঁ প্ৰভাসত মই—

আছিলোঁ ইয়াতে যেন, চিৰ-পৰিচিতা নই ।

ভ্ৰমিছিলো তোমাৰে তীৰত—

(যেন) ভ্ৰমি আছোঁ এতিয়াও পুণ্য মুন-কাননত ।

নাচি থক ৰূপোৱালি চউ—

সেয়ে মোৰ হৃদয়ত কৰি থক থোকিবাথো ।

চাই তমু পুণ্য বাৰিধাৰা—

ইদৰেই যেন মই হই থাকোঁ আত্মহাৰা ।

বৰগঙ্গা

নগাঁও জিলাৰ 'মিদিৰ পৰ্বত' এলেকাত 'বুঢ়ীগঙ্গা', 'বৰগঙ্গা' আৰু 'উৰ্দ্ধগঙ্গা' নামেৰে সৰু নৈব নিচিনা তিনিখনি জুৰি পোৱা যায়। ভালেমান পৰ্বত বগাই বহু ওপৰৰপৰা যি ঠাইত বৰগঙ্গা তললৈ নামিছে সেহ ঠাইৰ দৃশ্য অতি মনোবশম। তাত বহুত শিৱলিঙ্গ, কপিলা গৰু আৰু আন দেৱদেৱীৰ শিলামূৰ্ত্তি পৰি আছে। 'মহামায়া পৰ্বত' আৰু 'গৰু-কটা পৰ্বতে' এই অঞ্চলতেই। বুঢ়ীগঙ্গা যমুনা নৈত পৰিছে। এই ঠাইবোৰৰ ঐতিহাসিক ইতিবৃত্ত বিজ্ঞজনে পোহৰ পেলাবলৈ ভালেমান নতুন কথা জনা যাব। কোৱা বাহুল্য যে অট্টা পৰ্বত শালনি আদি অতিক্ৰম কৰিহে বৰগঙ্গাৰ দৰ্শন পাব পাৰি আৰু সেই ঠাইৰ নিগাজী অধিবাসী সকলোখিনিয়েই সৰল মিকিৰ মানুহ। —পাৰখোৱা, মিকিৰপৰ্বত ৪৩১

কুলু কুলু শব্দ কৰি পৰ্বতে পৰ্বতে লৰি
 নামিছাহি ভৈয়ামত ফটিকৰ গুৰু বাৰিধাৰা !
 আজিও যে ভগীৰথে আকাশী গঙ্গাৰ দৌঁত
 নমায় ইয়াতে যেন ওখ সউ আকাশৰপৰা ।
 সদাশিৱে শিলা হই ইয়াতেই আছে বই
 পান কৰি তোমাৰেই ঋণাশি অমিয়া মাধুৰী ;
 নিতউ পখালি পাৱ পুজিছা জাহুৰী মাৰ,
 কল কল নিনাদেবে স্তমধুৰ শঙ্কৰনি কৰি ।
 কাঠনি বননি ভাঙি কিনো এনে কথা পাঙি
 উল্‌বনি আৰে আৰে—বই আছা তুমি ধোণে ধৌৰে—
 প্ৰকৃতিৰ সহচৰ আদিবাসী মানৱৰ
 দূৰত জুপুৰি ঘৰ—ঠায়ে ঠায়ে আছে ছয়ো তীৰে ।
 কঁহুৰাই বই বই হাতত চোৱঁৰ লই
 মনোহৰ ডউ থেলি—তোমাৰেই সেৱিছে চৰণ
 শাল-তৰু যতমানে সকলোৱে প্ৰাণপণে
 তোমাকেই আছে বখি—স্বশোভন বিচিত্ৰ কানন !

পূজোঁ। বুলি মহেশ্বৰ দেৱ-তৰু নাগেশ্বৰ
 কলচীয়া শিৰ তুলি—শাৰি শাৰি মন্দিৰ সজাই
 গহীন যোগীৰ বেশে পৰ্বতৰ পাদদেশে
 বহি আছে কতকাল তোমাৰেই আশীৰ্বাদ পাই।
 মাধবীৰ ফুলহাৰ মধুময়ী মল্লিকাৰ
 হই অতি জাতিস্কাৰ শোভা কৰে গিৰিপাদমূল ;
 আৰু যত বনপুষ্প মনোহৰ নতাগুচ্ছ
 তোমাৰেই ক্ৰিয়াকুঞ্জ সাজি দিয়ে ৰূপহ অতুল !
 নিশাৰ একাৰ ঠেলি পুৱাতে ওলাই বেলি
 দিনমান প্ৰকৃতিক নানা সাজে সজাই পৰাই—
 বগা হই উঠি অলি সন্ধ্যাবেলা পৰে ঢলি
 সেন্দূৰেৰে তোমাৰেই চৰণৰ জেউতি চৰাই।
 নিশাৰ আকাশী পথ— শশমুগে টানে ৰথ
 উজলাই জোনে পুত্ৰ—দৃষ্টি কৰি তোমাৰেই ফালে ;
 জলমল জেউতিত ৰূপোৱালি হাঁহিচিতি
 তোমাৰ বুকুত আই, হীৰা কি মুকুতা মণি জলে !
 যেতিয়া একাৰ ৰাতি নজলে জোনৰ ভাতি
 জুৰ লয় জোনবায়ৈ আকাশৰ অন্তঃসপুৰত
 জিকিমিকি জোনাকীয়ে নাচি নাচি পৰ দিয়ে
 চিমিকি চিমিকি জলি তোমাৰেই পুণ্য প্ৰাঙ্গনত !
 প্ৰকৃতিৰ প্ৰিয় অতি বৃক্ষলতা নানা জাতি
 জোগান ধৰিছে সৰে তোমাৰেই পূজাৰ সম্ভাৰ ;
 গাই সুললিত গীত পুৱা সন্ধ্যা আৰতিত
 নানা জাতি বিহঙ্গমে খলকি লগায় তুমি পাব !

বনৰ চৰাই পহু প্রকৃতি সন্তানে বহু
 দাপোণত মুখ চাই শাস্তি পায় জলকেলি কৰি ;
 সকলো প্রকৃতি-পুত্ৰ তোমাৰো যে প্ৰিয়পাত্ৰ
 বুজিছে! নিশ্চিত আজি দেখি প্রকৃতিৰ বম্যপুৰি ।
 কপোত কপোতী মিলি ফুৰে নানা খেলা খেলি
 তাকে চাই তৃপ্তি পোৱা—আহা কি যে স্বৰ্গীয় প্ৰণয় !
 মাৰি মিচিকিয়া হাঁহি বনদেৱীসৰে আহি
 আৰাধিছে তোমাকেই হাতে হাত পুষ্পপাত্ৰ লই ।
 আৰু যত জান জুৰি শিলনিত ঘূৰি ঘূৰি
 যেন মুকুতাৰ মালা—প্রকৃতিৰ ৰূপহ গলত ;
 তোমাৰে মহিমা গাই আশেপাশে বই যায়
 জিৰনিৰ গীত গাই নাচিবাগি অতি উলাহত ।
 যদিওবা ধীৰ অতি মৃদু মন্দাক্ৰান্তা গতি
 লেশমানো চিন নাই উলাহত গববা হিয়াৰ
 বাৰিষা খৰালি তুমি শোভা কৰি বনভূমি
 একেৰাহে বই থাক, সাম্যমূৰ্ত্তি সদায় তোমাৰ ।
 যেতিয়া ফাগুন চ'ত অৰ্ধকণ্ঠ পিয়াহত
 তেনেই শুকাই যায় চতুদ্দিকে উঠে হাহাকাৰ ;
 প্ৰতি পৰ্বতৰ হায় হিয়া দেই পুৰি যায়
 জলি উঠে দাবানল—প্রকৃতিয়ে পিন্ধে অগ্নিহাৰ ;
 ভালেমান গিৰিজাই শুকাই ক্ষীণাই যায়
 দেখা পাই ওচৰতে প্ৰলয়ৰ তাণ্ডব নৰ্ত্তন—
 তেতিয়াও তুমি আই, শাস্তিজল চটিয়াই
 নিৰাশাত আশা দিয়া—ধৰি কি যে নুৰতি মোহন !

ভয় নাই বাচাইঁত, আছোঁ মই 'ওচৰত
 দিয়া সান্ত্বনাৰ বাণী—অমৃতৰ সবগী সন্ধান ;
 দগ্ধ হিয়া যতমানে শীতলাই সযতনে
 বয় চোঁচা পানীধাৰি তোমাৰেই কৰুণাৰ দান ।
 কিজানি সন্তাপী নৰে কলুষেৰে পূৰ্ণ কৰে
 স্নান কৰি দিনে ৰাতি স্পৰি শৰীৰ তোমাৰ
 কৰি তুমি সেই ভয় নিবিচাৰি লোকালয়
 এৰি মাতৃ প্ৰকৃতিক কৰা নাই অকলে বিহাৰ ।
 নতু, বহু যুগ ধৰি দয়া বিতৰণ কৰি
 দান কৰি একেৰাহে—জগতক মুক্তিৰ অমিয়া
 ভাগবত ক্লান্ত প্ৰাণ গাই জুৰণিৰ গান
 হলা তুমি গঙ্গা আই ! এনে ভাবে দূৰণিবটীয়া ।
 'মহামায়া পৰ্বত'ত যিবাদৰে মহামায়া
 হই আছে অন্তৰ্হিতা দেখি সউ পাপী 'গৰুকাটা'
 তুমিও সিদৰে নেকি একে ছুথতেই আই,
 হই আছা জৰ্জৰিতা—মুছ মন্দ ভাবে প্ৰহাৰিতা !
 শত দ্বিক গৰুকাটা । পাপে তোক নাই অঁটা
 পাপ মুখ দেখুৱাই কিয় বাক আছ থিয় হই ?
 বৰগঙ্গা সৰু হই লুকাই লুকাই বয়
 তোৰ পাপতেই আজি আনৰো যে হল পুণ্যক্ষয় ।
 তোমাৰে কৰুণা পোৱা কাষৰে যমুনা চোৱা
 কেনে হৰষিতা আই, উল্লাসতে পূৰ্ণ কলেৱৰ—
 তোমাৰ মাথোন হায় মনত উলাহ নাই
 বিষাদিতা ক্ষীণতৰা পাপৰাশি দেখি জগতৰ ।

তলে তলে পাতালেদি যদিও বইছে সোত
 মহিমাৰ পুণ্যপাত্র—এতিয়াও শূন্য হোৱা নাই ;
 আহিলে ওচৰ চাপি সৰ্ব্ব পাপ তাপ নাশি
 এতিয়াও দিয়া আই, সকলোৰে হিয়া শীতলাই ।
 উৰ্দ্ধগঙ্গা, বুঢ়ীগঙ্গা তোমাৰেই ভিন্ন ৰূপ
 বই আছে নিৰন্তৰ তোমাৰেই ছটি পুণ্য স্মৃতি ;
 তোমাৰ কৰুণা ৰাশি বনৰাজ্য অধিবাসী
 পায় আছে সৰ্বদায়—সিসৱৰ প্ৰতি দয়া অতি !
 আজি মোৰো মহাপুণ্য জীৱন মানিছো ধৃত
 ৰব পাৰি এক্ষন্তেক সুপৱিত্ৰ তোমাৰ তীৰত ;
 সুনিৰ্মল সুশীতল পান কৰি গঙ্গাজল
 হৃদয় পৰিছে শীত—মহানন্দ মিলিছে মনত ।

শাৰদী

ডিঙিত পিন্ধি শেৱালিৰ হাৰ—
 নীল আকাশৰ ওৰণি টানি আহি পালে সউ শাৰদী ৰাণী
 কঁপিছে মোৰ বীণাৰ তাঁৰ ।
 স্মৃচিকণ বাট নাই বোকা বালি ;
 ধীৰে ধীৰে তাত চলায় ভৰি ৰুণ্ জুন্ জুন্ শব্দ কৰি
 চাই মোৰ ফালে ওৰণি ফালি ।

কৈলাস-কানন সূদা কৰি থই
নিজ মাতৃভূমি হিমাদ্ৰি দেশ চাবলই আহি চেনেহী বেশ
সন্তানৰ পূজা হেপাহেৰে খাই ।

যৌতুকীয়া দেশ মোৰ কামৰূপ
ইয়াতো আয়ে দিছে ভৰিধূলি বাজ মোৰ বীণ জয় মাতৃ বুলি
বাজে শঙ্খ ঘণ্টা, জলে দীপ ধূপ ।

শাবদী সোণত সূৰগা মিলাই
লখিমী আয়েও বৈকুণ্ঠ এৰি অঞ্চল দোলাই আহিছে লৰি
ধানৰ খেতিৰ জেউতি চৰাই ।

বিবিন্দাত বাজে শ্ৰামৰ বেণু—
নাচে তালে তালে গোপিকা প্রাণ ভাহি আহে তাৰ আকুল তান
ফুলনিত উৰে ফুলৰ ৰেণু ।

জোনায়ৈ হাঁহে তাকেই চাই
বিলব বুকুত লহৰ তুলি কুমুদবালাক চুমিম বুলি
সোণালি সুষোণ থিতাতে পাই ।

সস্তাষো তোমাক শাবদী বাণি !
পীৰিত্তিৰ এটি বনগীতি গাই শেরালি তবতে চুমাটি খাই
মৰম মাপুৰী গালত সানি ।

কিনো আছে মোৰ দিওঁ উপহাৰ—
নিজ গুণে তুমি নিজে তুষ্ট হোৱা বীণধনি লোৱা, গীত এটি গোৱা
নমোৱা আকাশী সুষমা ধাৰ । ৫৬৬

মদিৰা

নীল আকাশত শুকুলা ডাৰবে খেলিছে ৰূপালি ভেল,
মোৰ পদূলিত শেৰালী কাঞ্চনে পাতিছে বিয়নী মেল ।
শাৰদী জোনায়ে ওৰণি শুচালে ছগালে হিমালী সানি
শেৰালী সখীয়ে সাজিছে পাৰিছে আঁৰিছে মুকুতা মণি !
লুইতে এৰিছে যুজাৰুৰ বেষ জিৰণি আকুল হই
কঁহুৱা কোৱঁৰে হিয়া শীতলায় হাতত চোৱঁৰ লই ।
বনঘোষা গীত গায় তটিনীয়ে নিজৰাই তোলে পানী—
ভেট কলিটীয়ে মিচিকি হাঁহিছে জোনাকত গুঠিছে বেণী ।
লহু লহু কৰি নাচে দখিনাই ধানৰ খেতিত গই
হাঁহোঁ হাঁহোঁ মুখ আই লখিমীৰ আগত প্ৰদীপ লই ।
এলুৱা মধুৰ চন্দ্ৰাৱলী ৰাতি গোঁদায়ে পাতিলে ৰাস
কদমৰ তলত মুকলী বজালে গোপিকা চাপিলে কাষ ।
তাল তমালেও চেও ধৰি ধৰি লগতে তুলিলে তান—
উখলমাখল কালিন্দীৰ জল ষোল হাজাৰৰ প্ৰাণ !
ময়ূৰসকলে পেখন ধৰিলে ময়ূৰী থাকিলে চাই
বনৰে হৰিণী শুনিলে ৰাগিণী সপোন কাহিনী প্ৰায় !
এলুৱা মধুৰ চন্দ্ৰাৱলী ৰাতি উমাই মাগিলে বৰ
সেইটি ছেগতে চন্দ্ৰশেখৰক মদনে হানিলে শৰ ।
এলুৱা মধুৰ চন্দ্ৰাৱলী ৰাতি সপোন-কোৱঁৰ আহি
কুৱঁৰী উষাৰ গালত চুমিলে ফুলাই গোলাপ পাহি ।

সেই সকলোটি মধুময়ী স্মৃতি অতীজৰ সুখৰেখা
 আহে হাঁহি হাঁহি বায় ভাহি ভাহি আকি দিয়ে চিত্ৰলেখা ।
 আজিও জোনায়ৈ কৰিয়েই আছে মহুৱা-মদিৰা দান
 তাৰেই তানত বাজিছে প্ৰাণত যৌৱনৰ জয় গান । ৪তৈ

ভোগালি বিহু

সোণ বৰণীয়া আঁচল উৰাই
 চেনেহী লখিমী আই
 পথাৰে পথাৰে দিলে পদধূলি
 ছথীয়াৰ মুখলৈ' চাই ।

পদূলিতে বই লাজুকী মালতী
 হাঁহিৰে ভৰাই মুখ,
 মৰমী দেৱীৰ চৰণতে ধৰি
 নিজৰো জনালে স্মৃতি ।

জগৎ জননী পতিত পাৱনী
 কৰিলে আশীষ দান,—
 খেতিৰ ধানেৰে ভৰাল ভৰিল
 বঙেৰে ভৰিল প্ৰাণ !

ছথীৰ ঘৰত হাঁহি বিৰিঙিল
 স্মৃতিয়াৰো বঙ মন ;
 লখিমীৰ দান মুঠি মুঠি ধান
 আছেনে এমুৱা ধন ?

ଶୀତଳ ସମୀରେ ଘରେ ଘରେ ଝୁରେ
 ଭୋଗର ବତରା କହି ;
 ଆଜି ଏଟି ବାର ହାଁହି ଲୋରା ଭାହି
 সকলো বিবাদ থই ।

সহস্র অভାର শত প্রপীড়ন
 সকলো পাহরি যোরা ;
 আই লখিমীয়ে নিশ୍ଚାଲি যাচিছে
 মুଁৰাটি দোରାହି লୋରା ।

নিশ୍ଚାଲି পাহিয়ে ଚୋରାଟୋ ହାଁହିছে
 ଭୋଗାଲି ବିହଟି ହই—
 ଭୋଗର ଦିନତ ବୋଗ ଅତବୋରା
 মনৰ উলাহ লই ।

ଭୋଜ ଭାତ ଥାହି ବଠ ଧୋଲିରେ
 କଟାହି ସୁଥର ବାତି
 ବିହକ ଆଦରି ଆନାଚୋ ସରାହି
 মিলি বত গঞା জାতি ।

ହିଂସା ଦେଷ ହାହି ପୁରି ହକ ଛାହି
 জলক সহস୍ର মেজি—
 ভୋଗାଲି ବିହର ভোগা স্বର୍ଗସୁখ
 পার্থির বাসনা তেজি ।

বালিচৰ

ৰূপোৱালি বালিচৰ সুবিশাল মনোহৰ লুইতৰ বিশাল বুকত
জিলমিল ৰূপৰেখা দিলে কোন চিত্ৰলেখা বদালিৰ বিহা-অঁচলত !
আদি নাই, অন্ত নাই, বালি মাথোঁ দেখা যায়, চাহাৰাৰ ক্ষুদ্ৰ তাণ্ডবণ—
লোকালয় বহু দূৰ নিজানৰ ৰম্যপুৰ প্ৰকৃতিৰ অনন্ত-ভৱন !
কুল কুল জুৰ জুৰ খৰালিৰ খীন স্মৰ বীণ বাজে জলকুৰঁবীৰ—
গীত শুনি ভোল গই লুইতে জুৰণি লয়, ভাগৱত! অৱশ শৰীৰ !
সোঁতে সোঁতে নাচি ফুৰা উঠি আহি কাছ ছৰা লেখি লেখি কণী পাৰি যায় ;
নাম গাই নাৱৰীয়া উলাহত মতলীয়া নাও বান্ধে বালিচৰ পাই ।
বালিতেই খুঁটি নাৰি ভাত খাই ৰান্ধি বাঢ়ি বালিতেই ৰাতিটো কটায়,
বজাই ৰঙৰ শিঙা পুৱাতে মেলিব ডিঙা লঙ্কাৰ বৰ্ণিজ কত পায় !
চামে চামে বালি ভৰা ঠায়ে ঠায়ে ওখ গৰা বাও গছ বিৰিণাৰ দৰা,
নল খাগৰিৰ দেশ, তাৰো যেন নাই শেষ পালে পালে বাঘ-পহু-চৰা ।
জাউৰীয়া মাছবোৰে নাছৰি সাঁতুৰি ফুৰে উলাহতে পানী যুৱলীত—
নাৰ বাত দৰিকণা পাভ মোৱা চেলেকণা সকলোৱে মহাহৰষিত !
বগা কৰি বগলিয়ে উৰি উৰি পৰ দিয়ে, জপ কৰে একাঠু পানীত
গঙাচিলনীৰ জাক ঘূৰি ঘূৰি দিয়ে পাক, কুৰুৱাই মাতে দূৰণিত ।
শাৰি শাৰি ওখ গিৰি নিলগত শোভা কৰি আকাশৰ লগত মিলিছে,
নিজানৰ বালিচৰে বৰুণেৰে তপনেৰে কত খেল নীৰলে খেলিছে !
কোৱঁৰ লুইতে গই জলকুৰঁবীৰে ৰই পাতালৰ অন্তঃসপুৰত
শামুক-শঙ্খৰে গঢ়া শেতেলিত মনোহৰা মতলীয়া সুখ-সন্তোষত ।
মহাবাহু লুইতৰ শেষ হলে বিশ্রামৰ বীৰ বেশ ওলাই আহিব
বাৰিষাই দিলে ডাক হুগুনিৰ কাৰো হাক ভীমনাদে গৰজি উঠিব ।

লব দিব বাহু দাঙি ছুয়ো পাৰ ছিঙি ভাঙি নাচি নাচি ফেনেফোটোকাৰে
 নাথাকিব এই পট, উটি যাব কোন কত, বালিচৰ বুৰাৰ সাগৰে ।
 বুকুত দুটিব ডকা ঘূৰিব পানীৰ চকা চাকনৈয়া ওভটনি বব
 যমদূতে লব ঠাই কাৰো তাত বক্ষা নাই বালিচৰে যমপুৰি হব ।
 আজিব সকলো কথা বিস্মৃতিত বব গথা, প্ৰকৃতিও হব সংহাৰিণী ;
 জলৰ কুৰবীসৰে চিঞৰি ভৈৰৱৰ ববে মূক্তকেশী সাজিব যোগিনী ।
 আজিয়ে বেহাম বেহা থাকোতে মানৱী দেহা, জীৱনেই বালিচৰ মোৰ,
 নাভাৱেঁ কালি'ৰ কথা মৰণৰ শত ব্যথা ভাবিলেও নাই তাৰ ওৰ ।
 বেৰিৰ কিৰণ পৰি নাচে তিৰবিৰ কৰি বালিচৰ পূৰ্ণ জেউতিত,—
 বাজক হৃদয় বীণা আজিয়ে জগৎ-জিনা হিয়া মোৰ হক উদ্ভাসিত !
 স্কাইট জাহাজ ২৭৬৬

সংহাৰৰ স্মৃতি

[৪।৪।৩০ৰ দিনা মঙলদৈৰ ভীষণ অগ্নিকাণ্ড দেখি ।]

মানুহৰ ক্ষমতা কিমান চাই লোৱা প্ৰত্যক্ষ প্ৰমাণ
 মানুহৰ গৰ্ৱ অহঙ্কাৰ, মানুহৰ মিছা অভিমান—
 চাই হই পুৰি যায় ধূলি হই উৰি যায়,
 ঈশ্বৰৰ মহিমা মহান—এক মাথোঁ তেৰে শক্তিমান ।
 জলে সউ কাল অগ্নিশিখা লেলিহান লোল জিভা মেলি
 প্ৰলয়ৰ শত শত—বস্তু পদ্মপুষ্প উঠে নিজে ফুলি,
 সংহাৰৰ স্মৃতি তুলি উল্লাসতে বম্ বম্ বুলি
 খাণ্ডব দাহন দেখি—তাণ্ডব নৰ্ত্তনে সউ নাচিছে ত্ৰিশূলী ।

অট্টালিকা স্নন্দৰ দালান মনোহৰ পুষ্পক উদ্যান
 জিলিকি আছিল হায়—কত দিন যুগযুগান্তৰ
 বাশি বাশি সোণ ধন স্তূপীকৃত অমূল্য বতন
 নিমিষতে ধ্বংস হয় পৃথিবীৰ অলকা নগৰ ।
 মহাকাল হনুमानে প্ৰৱেশি অশুভ ক্ষণে
 দহিলে সোণৰ লক্ষাপুৰ, চতুৰ্দ্দিকে উঠিল বোদন—
 আচম্বিতে কিনে হল মহাশক্তি কত বল
 নিৰুপায় প্ৰতাপী বাৰণ, কিবা সাধে কৰিব বাৰণ !
 যুগে যুগে এনে দৰে কত শিক্ষা পালে নৰে
 লীন হল বোম ৰাজ্য সভ্যতাৰ শিখৰৰপৰা
 একে গতি মিছৰৰ আৰ্য্য্যার্ত, ভাৰতৰ
 উঠল পতন কত—ধ্বংস হল কত বস্তুক্ষৰা !
 সাগৰৰ বুকত নগৰ নগৰৰ অঠাই সাগৰ
 ভঙা-পতা নীতি প্ৰকৃতিৰ চলি আছে সদা নিৰন্তৰ ;
 ভূমিকম্প ধুমুহা প্লাৱন সংহাৰৰ মূৰতি ভীষণ
 বুজিও লুপ্তে কিয় হায় সীমাৱদ্ধ শক্তি মানৱৰ !
 ইমানতো হে মানৱ ! কৰিবানে শক্তিৰ গোঁৱৰ
 পাৰিবানে সদায় সমানে ৰবলই বুকু ফিন্দুৱাই ?
 ক্ষুদ্ৰ তুমি শক্তিহীন বল দৰ্প যত হক লীন
 ভগৱান ! তুমি শক্তিমান ইচ্ছাপূৰ্ণ কৰিবা সদায় !

যাত্রী

(১)

পোনতে যিদিনা মই অকলশৰীয়া

আহি পালোঁ শিশু ভাৱৰীয়া

ভৱ নাট্য-মঞ্চ ;

মাতৃস্নেহ মন্দাকিনী বলে কুলু কুলু

তাতে মই প্ৰথমে পশিলোঁ

হুয়ো পাৰে মায়াৰ ছায়াত, ফুলিছিল মাগধী মালঞ্চ

(২)

শুৱণী ধৰণী :—

কত জ্ঞাতি পৰিজন সকলোৱে বঙত মগন

হৰষিত জনক জননী

স্বমঙ্গল মোৰ আগমনী !

(৩)

কাল সাগৰত নাচে উলঙ্গ তৰঙ্গ

উৰি যায় সময় বিহঙ্গ ;

অস্ত হল শৈশৱৰ খেলা

যৌৱনৰ মদন মন্দিৰ, পালোঁহি নোহন মেলা

বজা তাৰ অবুজ অনঙ্গ ।

(৪)

মোৰ দৰে যাত্রী কত আহি দলে দলে

আনন্দত হল মতলীয়া—

হুই চাৰি জনে তাৰে মোৰ সতে মিলি

বন্ধু ৰূপে হল লগৰীয়া ।

(৫)

হিয়াৰ চেনেহ প্ৰীতি দিলে দান গালে গীতি
তাতে যেন গলৈ উঠি,
সম্মুখত উপবন ভৰা ফুলে-ফলে ;
তাৰে এটা ভাৱৰীয়া হল ঘাই লগৰীয়া
হলোঁ ছফো নাৱৰীয়া
দিলে সপি জীৱনৰ জোনালি-যামিনী ;
নন্দনৰ কুকুম-চন্দন স্বৰগৰ সুধা-বিলনীয়া
জীৱন-সঙ্গিনী তেৰে মানস-মোহিনী,
নৌৰস হিয়াত মাধুৰীৰ সোঁত বলে !

(৬)

কিন্তু হয় চিৰ দিন নাথাকে বসন্ত,
ঐশ্বৰ্য আৰু বৰষাৰো থাকিব ভবসা,
শৰতৰ শেৱালি ফুলিব—আহিব হেমন্ত
লখিমীৰ অঞ্চলে নাচিব
শীতেও গাবহি গীত, কঁপাব দিগন্ত ;
ই যে হয় সংসাৰৰ নীতি—
ভাগ্যচক্ৰ মানৱৰ ঘূৰে অবিৰাম—চঞ্চলা নিয়তি !
হল মোৰ ছুদিনীয়া ঘোঁৰনৰ অন্ত !

(৭)

লয় হল মধুময়ী প্ৰিয়াৰ গালৰ ভৰি থকা সুধাৰ সঁফুৰা ;
ক্ষয় হল ইবাণৰ আঙ্গুৰবালাৰ যত মানে সৌন্দৰ্য্য ঐশ্বৰ্য্য
পৰি গল হাতৰ পিয়লা ;
নয়নত নাই আৰু বিজুলী চাৰণি—প্ৰণয়ৰ মউ-বহধৰা
কিহে মোৰ কৰিব উতলা !

(৮)

বসন্ত এবাৰ গলে বছৰৰ শেষ হলে

ভূমুকি মাৰিব পুতু শীতৰ শেষত,

লুইতৰ বৰ্ষা যায় ঘূৰি আহে পুনৰায়

কিন্তু, মোৰ ঘোঁৰন-বসন্ত এবাৰতে কাললই অস্ত

শেষ হল নাই আৰু এই জীৱনত !

(৯)

জৰাগস্ত যজ্ঞাতিৰ প্ৰায় ময়ো আজি অলব অচৰ হায় !

ভাগ্যবান নহওঁ সিমান—

নাহে ঘূৰি হেৰোৱা ঘোঁৰন, ভাবি ভাবি অতীত-মগন

কত হল লীন

লৰালিৰ—ডেকালিৰ—সোণোৱালি দিন

চকুলো বাগৰি যায় !

(১০)

যত মানে যাত্ৰী আৰু জীৱন লগৰী

বান্ধিছিলো যাৰ স'তে মৰমৰ জৰী,

সংসাৰৰ ধুমুহাত পৰি মোহময় আৱৰ্ত্তত ঘূৰি

নুৰুজিলোঁ কেনি হায় গল কাৰ তৰী,

কোনে মোক জনাব বাতৰি !

(১১)

মোৰো এই আকুল তৰণী—

মায়াত ব্যাকুল হই দিশ হেৰুৱালোঁ।

অন্ধকাৰে ঢাকিছে মেদিনী

চাৰিকালে বিপদ-জাননী !

(১২)

বুৰোঁ বুৰোঁ ভোগে-ভৰা নাও—

এফেৰি মাথোন দেখোঁ পুণ্যৰ পোহৰ

সুদূৰৰ সাক্ষ্যতৰা পথ-প্ৰদৰ্শক
তাকে চাই ধীৰে আগুৱাওঁ ।

(১৩)

অজ্ঞান দেশৰ যাত্ৰী,
কেনি বব মৰমৰ পিতৃ মাতৃ ভাতৃ ?
মহাকাল শঙ্কৰৰ নৃত্য ভয়ঙ্কৰ
মহাশ্মশানৰ পৰা উদ্ভক বজাই
প্ৰতি মুহূৰ্ত্ততে মোক মৰণৰ বতৰা জনায় !
ছিগি যায় জীৱনৰ তন্ত্ৰী,
শেষ হয় তান স্নমধুৰ গান ;
মোৰ দিবা অৱসান—
মৰণতে জীৱনৰ পুণ্য শিৱৰাত্ৰি ।

(১৪)

যিদিনা বুৰিব নাও
মাৰ যাব বেলি নানা খেলা খেলি
কোনে মোক সেই দিনা বজাই মোহন বীণা
যুগমীয়া থকা ঠাই দিবগই দেখুৱাই
লই যাব লগে লগে ওপৰলৈ তুলি ?
—জানো সেয়ে বিভু নাম বুলি ।

(১৫)

হেলাতে গইছে বেলা জীৱনৰ দিন
দিনে ৰাতি বাজে মাথোঁ কামনাৰ বীণ,
তথাপিহে বৰ আশা আছে অন্তৰত
মুদ্ৰিম যিদিনা চকু, গন্তব্য পথত

গাই গাই যেন সেই মধুময় বিভূ নাম
পাওঁ গই শেহন্তৰে শান্তিভৰা সত্যধাম ।

২০ই

আবিছিঁনিয়া

কাফি দেশ আফ্ৰিকাই আঁচলত বান্ধি
বাখিছিল মহাগৰ্বে বুকুত স্মাই
স্বাধীনতা—এটি মাথোঁ শ্ৰমস্তক মণি,
পোপৰ দেশৰ থকা যীশুৰ ধৰ্ম্মই
পাপৰ বিবাক্ত বাপ্প বৰ্ম্ম গাত লই
হৰি নিলে কামানৰ জলাই অগনি !

জগতৰ সভালই দুই হাত তুলি
হাৰ্ছী বাণীয়ে কত কৰি অনুন্নয়
ভাবিছিল পমি যাব মানুহৰ হিয়া ;
লুব্জিলে তেতিয়াও হতভাগিনীয়ে
মানুহ নামেৰে এই অদ্ভুত পদাৰ্থ
স্বার্থৰ বাহিৰে তাৰ একো নাইকিয়া ।

আদিছআবাবা হ'ল পবপদানত
চকুলোৰে ধাব ব'লে হাৰ্ছী সম্ৰাটৰ
কাতৰ বিননি গল বতাহত উৰি,
ক্ৰৌৰত্ব সাৰথি লই বল জাতিসত্ত্ব
ইয়াকেই বোলে ধৰ্ম্ম কুৰি শতিকাৰ
ৰণচণ্ডী কৰে নৃত্য খড়া তুলি ঘূৰি ।

বিজয়ী পাশ্চাত্য আজি খাণ্ডা ঝাণ্ডা তুলি
 নিনাদিছে কোটি কণ্ঠে চণ্ডিকাৰ জয়
 অৱণত বুদ্ধ যীশু কৃষ্ণ মহম্মদ ;
 কোনে কয় কিবা হয় শেষ পৰিণাম
 কেতিয়া শুকাব এই লোহিত সাগৰ
 লভিব জগতে তাত অমৃতৰ হৃদ ?

১৯৬৬

সোণৰ হৰিণা

কোন তুমি ব্ৰহ্মচাৰী ঋষিৰ কুমাৰ
 দিনে বাতি অবণ্যৰ পৰ্ণ কুটিবত
 সুশোভিতা পঞ্চৰটী হল ভাগ্যৱতী
 চৰণ ধুৱাই যাৰ কুলু গীতি গায়
 দেখি যাৰ ব্ৰহ্মতেজ ক্ষত্ৰিয় শক্তি
 সিংহ বাঘ বনচৰ আছে যতমান
 যক্ষ বন্ধ দণ্ডকৰ হৃদ্যন্ত যিমান
 চিনিছো চিনিছো দেৱ, ৰাজপুত্ৰ তুমি,
 অযোধ্যাৰ পিতৃভক্ত শ্ৰীৰামচন্দ্ৰই
 বাকলি বসন পিন্ধি ওলাল যিদিনা
 তুমিও ওলালা দেৱ, ৰামৰ সেৱাতে
 জয় ৰাম-নীতা বুলি দিলা দলিয়াই
 দেৱ দেৱী ছজনাৰে বুগল চৰণ
 এক ধানে এক প্ৰাণে পূজিছা নিতউ

ধনুৰ্ৰাণধাৰী
 জাগ্ৰত প্ৰহৰী ?
 পদৰজ লই,
 গোদাৱৰী নই ।
 হই কম্পমান
 সশক্তি প্ৰাণ !
 কৰিছা শাসন
 দেৱতা লক্ষ্মণ ।
 ত্যজি সিংহাসন
 লভি শুভক্ষণ
 উছগি জীৱন
 বত্ন আভৰণ ।
 ভাবি লক্ষ্য-তৰা
 সিদিনাৰে পৰা ।

মাটিত যাগবি বল উন্মীলা তোমাৰ
 কিনো সতে পাৰাণেৰে বান্ধিলা হৃদয়
 বোধনৰ শঙ্খধ্বনি হোৱাৰ পিছতে
 বিজয়াৰ হাহাকাৰ অতি আচম্ভিতে
 যৌৱনৰ দেৱতাই অলঙ্কিতে চাই
 আধা ফুলা ফুলপাহি কবি অনাদব
 উন্মীলাৰ উন্মীমালা ৰুদ্ধ হৃদয়ৰ
 বিধাতাই নিজহাতে নিৰ্ম্মম লক্ষণ !
 অনাহাৰে অনিদ্রাই কত বৰ্ষ ধৰি
 পাৰিবানে এইদৰে বাথিব সদায়
 মিচিকীয়া হাঁহি মাৰি সউ নিয়তিয়ে
 উপেক্ষিতা উন্মীলাৰ লই অশ্রুধাৰ
 জীৱনৰ এটি মাথোঁ ভুলৰ নিমিত্তে
 অত যত্ন, অত চেষ্টা, অত পৰিশ্ৰম
 তাৰেই নিমিত্তে মাথোঁ কান্দিব বাঘৰে
 শক্তিশেল লই সউ ৰাফস ৰাৱণে

গুণৱতী সতী—
 নাচালা উলটি !
 বিয়াৰ ঘৰত
 বান্ধিল প্ৰাণত ।
 দিলে অভিশাপ—
 পাবা মনস্তাপ ।
 কোনে কৰে ৰোধ
 লব প্ৰতিশোধ ।
 ৰখি আছা যাক
 ৰামৰ সীতাক ?
 কৰিছে ৰচনা
 সোণৰ হৰিণা ।
 পাবা প্ৰতিফল
 সকলো বিফল !
 কান্দিব সীতাই
 আছে বাট চাই । ৯৩৬

এডোৱাৰ্ড ৰজা হল

—১—

সাগৰৰ সিপাৰত

মন্ত্ৰী মণ্ডলৰ

কূট কৌশলত

কোনে কয়—এডোৱাৰ্ড ৰজা উঁগা গল ?

মই কওঁ—

বিশ্ব-জগতৰ যুগ-যুগান্তৰ
মহাপ্ৰাণ এডোৰ্ড আজি ৰজা হল !

—২—

যি ৰাজ্যত নাই বেলিমাৰ
সেই ৰাজ্য—

বিপুল সাম্ৰাজ্য অতুল ঐশ্বৰ্য্য
হেলাৰঙে হাঁহি হাঁহি কৰি পৰিহাৰ
এডোৰ্ডে বিশ্বৰাজ্য কৰে অধিকাৰ ।

—৩—

সামাগ্ৰা বমণী,
নোহে অভিজাত কুল-গৰৱিণী—লভি প্ৰণয়িণী
উপলক্ষে যাৰ—

নন্দনৰ নন্দাৰৰ মালা—ইন্দ্রৰ ইন্দ্রত্ব
পদাঘাতে কৰি চুৰমাৰ ;
অভিষিক্ত এডোৰ্ড প্ৰেমৰ পূজাৰী
নোহোৱা সামাগ্ৰা তুমি—ধৰ্ম্ম নাবী
মৰ্ত্য-অপেশ্বৰি !

—৪—

পুৰোহিত দিছে বিসৰ্জন
নালাগে বিছপে গাব মন্ত্ৰ-আবাহন,
টোপধ্বনি ৰাজসম্মানৰ
কোটি সৈনিকৰ বৃথা আড়ম্বৰ
গোজৰণি বৃটিছ সিংহৰ
অভিষেক আয়োজন—নাই প্ৰয়োজন ।

—৫—

ৰূপালি জয়ন্তী চাই স্বৰ্গী' সম্ৰাটৰ
 আৰু কত উচবৰ শত পয়োভৰ
 যি বীণত লুঠিল কঁপনি
 সেই বীণা মোৰ
 আগুনি উঠিছে বাজি—আনন্দ-বিভোৰ !

—৬—

জয়ী তুমি যৌৱনৰ জাগ্ৰত দেৱতা
 বিশ্ব গায় বিজয়-বাহতা,
 ৰাজ্যলোভী পাশ্চাত্যক কৰি উপহাস
 অভিনীত হয় জগতত
 ত্যাগৰ গৰিমা দীপ্ত প্ৰাচ্য ইতিহাস ।

—৭—

বাস্তৱত কবিৰ কল্পনা
 দিঠকত স্বপ্নময়ী সোণালি সাধনা
 যি ৰাজ্যৰ কবি অধিকাৰী
 সমাগৰা পৃথিবীৰ ৰাজ-ৰাজেশ্বৰে
 সেই ৰাজ্য পালে আজি সহজে বিচাৰি ।

—৮—

সৱাৰো উপৰি মানুহ সত্য—তাৰ ওপৰত নাই
 বুজিব পাৰি এই মহাসত্য
 ৰাজদণ্ড দিলে দলিয়াই ;
 মতলীয়া মোৰ হিয়া—আজি তাকে চাই ।

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY.

নীৰলা দাউনী

৬৭

—৯—

বিজয় প্ৰশস্তি বচি মধুৰ ছন্দেৰে
মালা গাঁথি অভিনন্দনৰ
ফোঁট সানি জাতি চন্দনৰ
উলাহত হই বিয়াকুল চাপি আহাঁ যত কবিকুল !
মৰতত ফুলোৱাহি পাৰিজাত ফুল।

—১০—

ভকতিৰ পাদ্য অৰ্ঘ্য লই
সম্মিলিত হোৱা যত সৌন্দৰ্য্য-সাধক !
এই উচবৰ—জয়গান গোৱা হে গায়ক !
সোণালি আথৰে লিখা বুৰঞ্জী-লিখক !
বিধাতাৰ লভি শুভ বৰ
গোঁৰৰৰঞ্জিত কৰি মদনৰ ফুল পঞ্চশৰ
এডোৱাৰ্ড বজা হল বিশ্বজগতৰ
অবিনাশী এই ৰাজ্য সকলো যুগৰ !

১০৬৬

নীৰলা দাউনী

(১)

দূৰ পৰ্ব্বতৰ নামনিত সোণবৰগীয়া ধাননিত
অকলশৰীয়া সউ মিকিৰ জীয়াৰী—
শুণ শুণ কৰি কিবা গায় হাঁহি হাঁহি চোৱা ধান দায়
—যোৱা ধীৰে, বোৱা নতু চোৱা চকু ভৰি।

গীত গোরা ধান কটা আৰু দেখা পালোঁ গুৱনী গাভৰু
 হাতত কাঁচিব স'তে অতি চমৎকাৰ !
 পৰ্বতীয়া বাটে বাটে গই গই থাকোতেই মই
 শুনি ৰূপহীৰ গীত হই বলোঁ তেনেই তনয় ।
 বহু দিন অন্ত হল আঁতৰিল সপোন-কুৰুৱা
 আজিও কাণত বাজে ৰই ৰই সঙ্গীত-লহৰি !

২০২৪

সেউতী

চালোঁ মই বেহৰুপ
 যেতিয়া সেউতী সেই নিচেই অকণি;
 পুৱাৰ উষাৰ নিচিনা স্নান্ধৰী
 উজ্জল বিমল অমিয়া মাধুৰী
 কিম্বা বসন্তৰ নিয়ৰ নিজৰি
 হই যেন মূৰ্ত্তিমতী কৰিছে গুৱনী,
 গন্ধৰাজ গোলাপেৰে
 খেলা কৰি কুসুমেৰে হৃদয় এখনি ।

ঘোল বছৰীয়া পুহ
 দেখা পালোঁ সৰগৰ স্নান্ধা স্নান্ধৰী,
 নতুন যোৱন উঠিছে উখলি
 সৌন্দৰ্য্যৰ বাণী বসন্ত পাগলী
 কণক প্ৰতিমা কৰে জ্বলিমিলি
 ওঠত সঙ্গীত প্ৰেম-মদিৰা বাগৰি ;
 বহুতৰ হেপাহৰ,
 এজনৰ হৃদয়ৰ হল পটেশ্বৰী ।

বছর আহিল গল

চালোঁ মই কেনে হয় সেই পটখনি,

কলিটিয়ে ফুলি ফুলপাহি হল

তাৰেপৰা পুতু মনোহৰ ফল

সুন্দৰ সুগন্ধি উদ্দীপ্ত উজ্জল

কোলাত কেচুৰা লই চেনেহী জননী ;

পৰমা মহিমাময়ী

তেতিয়াহে গুৱনীবো অতিকৈ গুৱনী ।

দেখা পালোঁ পুতুবাৰ

সেয়ে মোৰ শেষ দেখা মৰণ শয্যাত,

চাৰি'ফালে তাৰ সবগী পোহৰ

শিতানত শোভে পৰম ঈশ্বৰ

বিতৰে অমিয়া নেদেখা দেশৰ

নাই যে ভাবনা চিন্তা পুণ্য প্ৰেৰণাত ;

তেতিয়াহে যেন মই

দেখা পালোঁ স্বৰ্গৰ দেৱ পাৰিজাত ।

১৭৫৪

উৰ্বশী

তপল্লভ কৰি সংসাৰী সজাৰ' সবগ কামিনী কুল

আগত যেতিয়া হল উপস্থিত লই কাম-পদ্ম ফুল ;

মিচিকি হাঁহিৰে সজিলে যোগীয়ে বিশ্বৰ সৌন্দৰ্য্য লই

ৰূপৰ গৰিমা কণক প্ৰতিমা বোৱাই প্ৰেমৰ নই ।

দেখি সম্মুখত সন্মোহিনী পট লাজতে দোৱাই মূৰ

দেৱতা-প্ৰেৰিত অম্বৰাসকল পালেগই সুৰপুৰ ।
 যোগৰ বলত দিলে যোগীবৰে ত্ৰিলোক-অমিয়া সানি
 দিক বিদিকত বিলালে জেউতি উৰ্বশী স্বৰ্গৰ ৰাণী ।
 স্নান পৰি গল মদনৰ মুখ লাজতে লুকাল ৰতি—
 জ্বলিকি উঠিল ভূৱনমোহিনী উৰ্বশী স্বৰ্গৰ নটী ।
 কোৱাচোন দেৱি, হেৰা শৈলবালা, তুমিয়ে নোহোৱা জানো
 অম্বৰাৰ ৰাণী সেই উৰ্বশীয়ে—নাই ভেদ কণমানো ।
 মেঘবৰণীয়া চুলিটাৰ মেলি বিলোৱা যেতিয়া মউ
 মন্দাকিনী নই বিকম্পিতা হই উথলায় শত চউ ।
 নন্দনত তুমি ফুল চন্দনেৰে অম্বৰৰ সতে থেলি
 প্ৰেমৰ কম্পন তোলা যে বিশ্বত নেপূৰৰ ধ্বনি তুলি ।
 কোৱাচোন দেৱী ৰূপহী উৰ্বশি, কিকাৰণে বাৰু তুমি
 নিত্যানন্দ ধাম অম্বৰ আশ্রয় ত্যজিলা স্বৰগভূমি ?
 কিয় আমুৱালে স্বৰগৰ সূত্ৰে অমৃত ভাবিলা বিহ
 দেৱতাৰ সভা নন্দনৰ শোভা কিয় বা ভাবিলা নীহ ?
 নোহোৱানে সেই অম্বৰাৰ ৰাণী বিশ্ববিমোহিনী নাৰী
 শত তাপসৰ তপভঞ্জন কৰা প্ৰেমৰ মোহিনী মাৰি ?
 যাৰ প্ৰভাৱত তপোবন গুচি হয় প্ৰেম-মণিকূট
 যাৰ অভাৱত উদ্যান শ্মশান—মহিমা যে অদভুত !
 দেৱৰাজে নিজে শচীকো নেওচি মজে যাৰ প্ৰণয়ত
 নোহোৱানে তুমি সেই উৰ্বশীয়ে কিনো ব্যথা হৃদয়ত ?
 আজি কিনো হেতু লুইতৰ বুকু সাৱটিছা এক মনে
 অব্যক্ত ভাষাৰে মৰ্মভেদী স্তবে কি গীত গাইছা ধনে ?
 কিবা অপমান, কিবা অভিশাপ, কিয় হল স্বৰ্গভ্ৰষ্টা ?
 মৰতৰ স্বৰ্গ ললাহি বিচাৰি যদিওবা শাপশ্ৰষ্টা ।

এতিয়াও আছে ত্রৈলোক্যমোহিনী লাহবেশ ৰূপকান্তি,
 হলেও পাষাণী সৌন্দৰ্য্যৰ ৰাণী তাপিতক দিয়া শাস্তি ।
 এতিয়াও আছে যৌৱন-গৌৰৱ মদন-মদিৰা ভৰি
 সেন্দূৰী গালত চুমাৰ সৌৰভ প্ৰেমিক বলিয়া কৰি ।
 আকাশৰ পৰা দেৱতাসকলে পৰাণ-প্ৰতিমা জুমে
 আজিও প্ৰেমিক স্নধাকৰে আহি গালত কতনো চুমে !
 পৱনেও আহি লুইতৰ ঢৌত বিহাৰ আঁচল টানে—
 লোহিত-মোহিত সন্ধিয়া তপনে প্ৰীতি-পৰিমল সানে ।
 পুৱাৰ অৰুণে কোৱঁৰ বৰুণে মাগেহি চেনেহ-বিন্দু
 প্ৰেমৰ আৰতি কৰি তোমাৰেই উথলায় প্ৰেমসিদ্ধি ।
 তথাপিতো তুমি অলৰ অচৰ ওঠৰ কঁপনি নাই—
 প্ৰণয়ীজনক নিৰাশ কৰিলে হৃদয় বিদৰি যায় ।
 বুজিলোঁ ধুৰূপ দুৰ্ঘোৰ কলিত এৰিলা ৰূপৰ বেহা
 ৰূপ-গৰৱিণী হই সন্তাসিনী পৱিত্ৰ কৰিছা দেহা ।
 সত্যৰ যুগত স্বৰ্গীয় প্ৰেমৰ খেলিলা বিবিধ খেলা
 তুলিলা হিল্লোল অমৰাৱতীত ৰূপৰ মোহন মেলা ।
 ভাবনা লাগিল সত্য অঁতৰিল আহিল যেতিয়া কলি
 জানোচা পৱিত্ৰ স্বৰ্গীয় প্ৰেমত পৰে কলুষৰ মলি !
 প্ৰেমময়ী বেশ নাৰাখিলা লেশ কামক কৰিলা শেষ
 তথাপিতো দেৱি, স্বৰ্গীয় দীপ্তিত লগা জ্যোতিষ্ময়ী বেশ ।
 সমুখতে লই গিৰি ভস্মাচল কামজয়ী মহেশক
 পুজিছা সদায় পুণ্য গীতি গাই পান কৰি পাদোদক ।
 ব্যাঘাত জন্মাই বুলি কোনো জনে দিনে নিশা আছে চাই
 ত্ৰিশূলধাৰিণী শৈলশিখৰিণী ভুবনঈশ্বৰী আই ।

অনন্ত শয়ন ত্যজি নাৰায়ণ নিশ্চয় উঠিব দেবি,
 নকৰিবা ভয় তোমাৰেই জয় উদ্বিগ্ন ভাগ্যৰ বৰি ।
 কামক দমন ইয়াতে সাধন কামৰূপ পুণ্য স্থান
 কৰি বিপুজয় শোভি ইন্দ্ৰালয় পুনৰ জুৰিবা গান ।
 দেৱতাৰ গুলু আনন্দ বাঢ়িব নন্দনে হাঁহিব পাই
 প্ৰাগজ্যোতিষৰ মহিমা বাঢ়িব বিজয় সঙ্গীত গাই ।
 দেৱাঙ্গনাসৰে আদৰি নিবহি মঙ্গল উকলি কৰি
 সত্যকালে আৰ্হি দেখা দিব হাঁহি কালৰ কলুষ হৰি ।
 নিজে দেৱৰাজে বান্ধিব সলাজে তোমাৰ মেঘালি খোপা
 সবগে মৰতে ফুলিব সৰাতে প্ৰেম-পাৰিজাত জোপা ।

৭২৪

ডালিমী

আন্ধাৰ নগাৰ ঘৰ পোহৰোৱা বস্তু
 ভোটা তৰা নগা পৰ্বতৰ,
 পৃথিৱীত শাপক্ৰষ্টা অপেশ্বৰা আহি
 বিতৰিলা অমিয়া স্বৰ্গৰ ।
 বনৰ চৰাই পহু হল লগৰীয়া
 প্ৰকৃতিৰ স্নেহৰ সন্তান—
 জুৰিব পাৰত থকা শিলনিত বহি
 এক ধ্যানে শুনা ঈশ গান ।
 প্ৰকৃতি গাভৰু হলে বসন্ত কালত
 হোৱা তুমি তেনেই বাউলী
 পখিলাৰ পাছে পাছে লৰৰি ধাপৰি
 মলয়াত মেলি দিয়া চুলি ।

কোচ ভৰি লোৱা ফুল আঁজলি আঁজলি
 খেলা কৰা ফুলমালা লই,
 ভৰিৰ তলত হাঁহে আদৰমালতী
 উলাহত মূচকচ গই ।

তোমাৰ কণ্ঠৰে গীত আওবাই লই
 পখীবোৰে জুৰি দিলে গান—
 চৌপাশৰ তৰুলতা উঠিল মুঞ্জৰি
 মতলীয়া যুগল পৰাণ ।

তোমাৰ হাঁহিকে শুনি পৰ্বতে হাঁহিলে
 পখিলায়ো বঙতে উৰিলে,
 তোমাৰ পৰশ পাই ফুলকুৰাঁৱীয়ে
 উলাহেৰে ওৰণি দাঙিলে ।

হিয়াভৰি প্ৰকৃতিক মবম বিলালা
 সুৰম্য কৰিলা ৰম্য ঠাই,
 আকাশৰপৰা চালে দেৱতাই জুমি
 সলাজেৰে যত অম্পৰাই !

‘খোপাত পিফিলা তুমি বিজুলীৰ ফুল
 কাণত পছমৰ কেৰু—
 ডিঙিত আঁৰিলা ফুলৰ সাতেশৰী
 হাতত মৃণালৰ থাৰু ।’

ভৈয়ামৰপৰা গই লাঙি গদাপাণি
 লই প্ৰাণ বিৰহ বিৰশ
 পৰ্বতৰ বুঢ়া গাম নগাৰ ঘৰত
 পালে পিব ডালিমৰ ৰস ।

পালা ভাল প্রাণে প্রাণে নিস্বার্থ ভাবে

নাই তাত কলুষৰ মলি,

নাজানা প্রেমৰ নাম—মজিলা প্রেমত

স্বৰগৰ দীপ্তিত উজ্জলি ।

ঢালি দিলা দশোদিশে সৌন্দৰ্য্য সুষমা

—সৰলতা শিৰৰ কিবীটি

ঢালি দিলা শান্তি জল গদা কোরঁবক

ললা থাপি মোহন মূৰ্তি ।

দানৱৰ অত্যাচার—জয়াক পীড়ণ

বজ্রাঘাত যিদিনা বুকত—

বীৰদৰ্পে বীৰ গদা উঠিল গৰজি

মহাৰণ লাগিল মনত ।

সতীৰ তেজ্জেৰে হোৱা বঞ্জিতা জেৰেঙা

চাবলই স্বৰ্গীয় দীপ্তি

এৰি থই গদাপাণি নামিল পৰ্বত

আধা ফুলা ডালিম পাহিটি ।

হিয়াই অজ্ঞাতে পূজা হৃদয়-দেৱতা

পছমীৰ প্রাণ-ধন বেলি

ডালিমীৰ কেচাসোণ হল অন্তৰ্দ্ধান

এৰি থই প্রাণৰ পুতলি ।

স্বৰ্গৰ বিবহত স্বৰ্গমুখীয়ে

সামৰিলে জীৱনৰ বীণ—

সৰলা প্রকৃতিবালা প্রকৃতি গৰ্ভত

গল হায় অকালতে লীন !

আধা ফুলা ঢোপাকলি নাপালে ফুলিব
 থিতাতে দেহি মবহি গল,
 নাপালে যে প্রেমিকৰ প্রেম-প্রতিদান
 কতনো আশা মনতে বল !

সঁচাকৈয়ে পৃথিবীত নাইনে ডালিমী
 সঁচাকৈয়ে পৃথিবীত নাই ?
 কোনে কয় নাই বুলি—নহলেনো বাক
 কিহে মোক সৌৰভ বিলায় ?

নাথাকিব পারে সেই ডালিমী নাগিনী
 সরলতা সনা বঙা গাল ;
 আছে কিন্তু আছে সেই অমিয়া মাধুরী
 বহুধৰা সৌন্দৰ্য্য ভড়াল !

মানসপটত দেখোঁ সেই মুখখনি
 দেখোঁ সেই সৰু চকুযুৰি
 সেয়ে মোৰ হৃদয়ত শতধা বাগৰি
 উথলায় কবিতা লহৰি ।

হব পারে সেই ছবি কবির সৃষ্টিৰ
 তাৰে কিন্তু মহিমা অসীম
 মনে পতা ফুলবাৰী জাতিষ্কাৰ কৰি
 ফুলি আছে রূপহী ডালিম ।

ভূৰজাহান

মোগল যুগৰ তিলোত্তমা তুমি, ইৰাণ দেশৰ গোলাপ ফুল—
কবিয়ে তোমাক যাচিছে সন্মান—নাই যে তাত অলপো ভুল !
জগদীশ্বৰ দিল্লীশ্বৰৰ হৃদয়-ৰাজ্যৰ সম্ৰাজ্ঞী হই
হিন্দুস্থানৰ ৰাজদণ্ড লই ইতিহাসতো থাকিলা ৰহি ।
আছিল সামান্য তৰ্ভাৰ-কন্যা, নাছিল প্ৰখ্যাত বংশৰ খ্যাতি
তথাপি তোমাৰ ৰূপৰ জোৱাৰে ধুনীয়া দুনীয়া পেলালে ছাতি ।
কৰিলা প্ৰৱেশ মোগল হাৰেম, নাজানিলা সিটি কেতুৱা দিন
ৰূপ-তৰঙ্গত মজিল অনঙ্গ—হৃদয়ত তাৰ থাকিল চিন ।
বন্দী হল ভোমোৰা ফুলৰ লোভত বাইছিল। তুমি প্ৰেমৰ ভূৰ
নাজানিলা তুমি চাজাদা চেলিমে ৰূপ-সাগৰত মাৰিলে বুৰ ।
ৰূপহ কোৱঁৰে সপোন সখীৰ পালে দৰিশন মজালে প্ৰাণ
দেখা দি এবাৰ হল। পুত্ৰ আঁৰ দিলদৰিয়াত তুলিলা বান ।
চাওঁতে চাওঁতে চকু পলকতে কেইটা বছৰ আঁতৰি গল
নাজানো কি ভাগ্যে শ্বেৰ আফগান তোমাৰ হিয়াৰ গৰাকী হল !
চাজাদা চেলিম বাদশ্বাহ হল জাহাঙ্গীৰ নামে ভূৱনখ্যাত
তুমি অবিহনে মনত অশান্তি বিবহৰ জুই জলিল গাত ।
ৰূপৰ নিছাত মত্ত জাহাঙ্গীৰ তুমিয়ে সাধনা, তুমিয়ে ধ্যান—
তোমাৰে চিন্তাত আকুল পৰাণ ধৰ্ম্মাধৰ্ম্মৰ নাছিল জ্ঞান ।
সেই নিমিষেই শ্বেৰ আফগানে একোতেই হায় নাপালে ত্ৰাণ
তোমাৰ ৰূপৰ অনল সাৱটি বাদশ্বা কোপত এৰিলে প্ৰাণ ।
দিল্লী পটেশ্বৰী জগৎপেশ্বৰী তথাপি সিদিনা আনন্দ নাই,
স্বামীৰ শোকত বোখাৰ তলত দুধাৰি চকুলো বাগৰি যায় ।
বাদশ্বা আহিল মাৰ্জ্জনা বিচাৰি হই দীনহীন প্ৰেমভিখাৰী
নিদিলা যে তুমি মাত্ৰ একেবাৰি শোকতে থঙতে নাচালা ঘূৰি ।

দীৰ্ঘ ছবছৰ সিভাবে কটালো অশেষ কাকুতি অথলে গল
 'মেহেৰ উল্লিসা' নামৰ সলনি 'হুবমহল' নাম যদিও হল ।
 কৰিলা পৰীক্ষা বাদশ্চা-প্ৰণয় আছে জানো তাত কপট-ফাকি
 বুজিলা শেষত দিছে বাদশ্চাহে সঁচাই তোমাত হৃদয় বাকি ।
 জানিলা সঠিক তোমাৰ প্ৰেমিক অগ্নিপৰীক্ষাত উজ্জীৰ্ণ হল,
 জনালা সম্মতি সকলো আপত্তি সিদিনাৰ পৰা আঁতৰি গল ।
 জাহাঙ্গীৰৰ ডিঙিত সাদাটি চুমাৰ মাধুৰী কৰিলা দান,
 দিলখোছ কৰি পিয়ালা মদিৰা, পৰীয়ে ছৰীয়ে জুৰিলে গান ।
 গুলবাগানত গায় বুলবুল কুলি কেতেকীক লগৰী লই
 মছগুল হল বাদশ্চা হৃদয় তোমাৰ লগত মিহলি হই ।
 চলো তুমিয়ে মোগল সাম্ৰাজ্য বাখিলা তোমাৰ অটুট মান
 আঙুৰ বনত বহি বাদশ্চাহে সুৰাৰ সোতত ভহালে প্ৰাণ ।
 ৰূপৰ তোমাৰ গোলাপী বাহাৰ—গোলাপ জলত ৰবোতে স্নান
 বিলালে গোলাপে গোলাপী তোমাক, গোলাপী নিৰ্যাস স্নেহৰ দান
 জগৎবাসীক দিলা সেই দান স্নগন্ধি আতৰ আমোলমোল
 যুগযুগান্তৰে প্ৰেমিক প্ৰেমিকা সুৰঁৰি তোমাক যায় যে ভোল !
 তুলিলা তোমাৰ প্ৰেমৰ তুফান জাহাঙ্গীৰে কৰে নিতউ স্নান
 সিদিনাৰে পৰা ভাগ্যবতী তুমি জগৎজ্যোতি হুবজাহান !
 নাই আজি তুমি, নাই জাহাঙ্গীৰ, মোগল সাম্ৰাজ্য কবৰখানা
 বাল্লিৰ লাগিছে তথাপিতো সেই জগৎজিনা প্ৰেমৰ বীণা ।
 যি দেশত আজি আছা তোমালোক অমৰ জীৱন লগত লই
 সিদেশত আছে ওমৰ হাফিজ ফুলৰ বুকুত টোপনি গই ।
 বান্ধীকিয়ে তাৰ মন্দাৰ কুঞ্জত নতুন ছন্দত ৰচিছে গান
 কালিদাসে তাৰ মালিনী তীৰত নৱ বসন্তৰ কৰিছে ধ্যান ।
 বিৰহী যক্ষই সুখ-সন্তোষত প্ৰিয়াৰ লগত কটায় কাল

লক্ষীন্দাৰে তাত মৃদঙ্গ বজায়, বেউলাই নাচি ৰাখিছে তাল ।
 সিদেশত আছে লয়না মজু—চিৰীফৰহাদ যুগল প্ৰাণ
 ফুলমালা গাধি ৰামী চণ্ডীদাসে জোনাকত তাৰ কৰিছে স্নান ।
 নাই তাত একো ৰাজ্যৰ ভাবনা, দুনিয়াৰ চিন্তা সমূলি লই
 কবি জাহাঙ্গীৰ,প্ৰেমিক জাহাঙ্গীৰ,আছে একে ধ্যানে তোমালৈ চাই ।
 বুকুৰ মাজত সৱটি তোমাক ৰূপ-সুৰা খাই মাতাল প্ৰাণ
 হিয়াৰো হিয়াত বহি আছা তুমি—দিলপিয়াৰী মূৰজাহান ! ২৩৬

ৰামী

কবিৰ দুলালী তুমি—

তোমাৰ ৰূপৰ কিনো সি মাধুৰী অয়ী ৰজকিনী ৰামি !
 পীৰিতি নগৰে কৰিলা বসতি সাজিলা পীৰিতি ঘৰ
 বিজ চণ্ডীদাসে বন্দিলে তোমাক গীতি-ছন্দে মনোহৰ !
 ৰজকিনী প্ৰেম নিকষিত হেম নুটিলে লোলুপ কবি
 হৃদয় বেদীত থাপিলে প্ৰতিমা আকিলে তোমাৰ ছবি ।
 কাব্য-নন্দনৰ দেৱ-পাৰিজাত হল অতি জাতিষ্কাৰ
 কোনে কয় তুমি সামান্য ধুবুনী লোৱা মোৰ নমস্কাৰ ।
 সৱাৰো উপৰি মানুহ সত্য—তাৰ ওপৰত নাই
 বিলালে কবিয়ে এই দিব্যজ্ঞান তোমাক ধ্যানত পাই ।
 কিয়নো লাগিছে দেৱতা জনম কিয় লাগে উচ্চ কুল
 কাঁইটৰ মাজতে গোলাপ কেতেকী বোকাতে পছম ফুল ।
 সিদৰে তুমিও পঞ্চজকুমাৰী ৰজক জীয়াৰী হল
 সমাজৰ ৰোষ জনমৰ দোষ হাঁহি মূৰ পাতি ললা !

সেই নির্যাতন ভাগ্যৰ লিখন জন্ম দেৱতাৰ বৰ
 মানৱ ঘৰতে উপজিও তুমি হ'ল দেৱী স্বৰগৰ ।
 জাত কুল এৰি তোমাক আৰাধি এৰি সমাজৰ ভয়
 চণ্ডীদাসে পালে অমৰ জীৱন গাই যৌৱনৰ জয় ।
 পীৰিতি নামৰ তিনিটি আখৰ প্ৰচাৰে মহিমা তাৰ
 পীৰিতি ধৰম, পীৰিতি কৰম, পীৰিতি বসৰ সাৰ ।
 পীৰিতি অঞ্জন লোচনত লই তোমাক অঞ্জলি দিলে
 পীৰিতি ৰাজ্যত নাই উচ্চ নীচ এই বাণী প্ৰচাৰিলে ।
 এজন পিতাৰ সকলো সন্তান নচলিব পাহৰিলে
 পৰক আপোন কৰিব জানিলে পীৰিতি ৰতন মিলে !
 পীৰিতি ৰাজ্যত ব্ৰাহ্মণ চণ্ডাল সকলো সমান হয়
 অস্পৃশ্য ধুবুনী ব্ৰাহ্মণৰ গুৰু দ্বিজ চণ্ডীদাসে কয় ।

বৰপেটা ১০৩৮

দেৱদাসী

ব্যথাভৰা জীৱনৰ	পুঞ্জীভূত বেদনা বিপুল—
নিবেদিছোঁ চৰণত	এই মোৰ অন্তৰ আকুল ।
নাচোনৰ চেৱে চেৱে	সঙ্গীতৰ প্ৰতি লহৰত,
একেটি মাথোন সুৰ	বাজি উঠে হৃদয় বীণত ।
ভাষা নাই বুজাবৰ	অশ্রুময়ী কৰুণ কাহিনী
হে দেৱতা ! হে পাষণ !	শুনা শত শোকৰ বাগিনী ।
নহওঁ পৱিত্ৰ হয়—	দাসী মই সেৱিকা তোমাৰ
তাত কই বেছি জানো	পাব পাৰোঁ কিবা অধিকাৰ ?

জগতৰ স্বামী তুমি
দোষ এই কপালৰ
পবিত্ৰ অন্তৰ লই
জানা তুমি কোন দোষী,
তুলৰ হুলেৰে হনা
নিতউ সন্ধিয়া বেলা
আৰতিৰ ডবা কাঁহ
মোৰ ই বেদনাধ্বনি
তোমাৰ পূজাৰ ফুল
নিচেই আজলী ফুল
সেইদৰে হে নিঠুৰ !
মিলি যাম তোমাতেই
সেয়ে হলে দুখ নাই
নটী মই নাচি নাচি
অবিচাৰ জগতৰ,
লবা প্ৰভু নিঘিনাই
লবই লাগিব তুমি
জীৱনৰ, যৌৱনৰ
মুগুনা মাতেৰে মোক
ইচ্ছা তোৰ পূৰ্ণ হব
পাষণ পতিৰ তোৰ
পুৰিছে যিমানে বুকু
তেস্তে মোৰ মহাভাগ্য
পুণ্য পৰশত তযু

মোৰো স্বামী হবা সেইবুলি
আছে বহু কলঙ্কৰ মলি ।
নোৱাৰিলোঁ সেৱিব চৰণ
মোৰো দোষ—সিবাবে পতন ।
কলুষিত গোটেই জীৱন
তাৰে মাথোঁ অৰ্থ্য-বিৰচন ।
শঙ্খ ঘণ্টা যিমানে বাজিব
তাতোকই হৃগুণে চৰিব ।
ভোমোৰাই মউ চুহি খোৱা
তাকে ভাৰি নিতে তুমি লোৱা !
লবা তুমি মোকো নিঘিনাই
পাপ জন্ম নলগুঁ হুনাই ।
ব্যথা আৰু নাথাকে বেদনা
পাষণৰ লভিম কৰুণা ।
নকৰিবা তুমি অবিচাৰ
হৃদয়ৰ ষোড়শোপচাৰ ।
এই মোৰ ভক্তিভৰা ফুল
ব্যৰ্থতাৰ তুমিয়েই মূল ।
কোনে যেন কাণে কাণে কয়—
নট, তই নকৰিবি ভয় ।
মিনতিত অন্তৰ ভেদিছে,
বস্তিগছি সিমানে অগিছে ।
উট যাব যত পাপৰাশি
তুমি দেৱ, মই দেৱদাসী ।

হাজোৰ নটী

হয়ান্ধৰ বধ কৰি হয়গ্ৰীৱ মাধৱ তোমাৰ
লাগিছিল যেতিয়া ভাগৰ,
কোন সেই দেৱনটী ভাগ্যৱতী পালে অধিকাৰ
তুলি লব হাতত চোৱঁৰ ?
লয়লাসে নাচি নাচি, খোজে খোজে পছম ফুলাই
মন্দিৰৰ পুণ্য প্ৰাঙ্গনত
কত স্নবে, কত ছন্দে দেৱতাক ৰাখিলা ভুলাই
নটী তুমি মোহন নৃত্যত !
জলিল সহস্ৰ বস্তি, ডবা কাঁহ বাজিল যেতিয়া
আৰতিৰ হল শঙ্কধ্বনি—
নেপুৰৰ ৰণ-জুন্ তালে তালে তুলিলা তেতিয়া
পাষণৰ পৰাণকো জিনি ।
মাধৱৰ মন্দিৰত নৃত্য গীত দেখি মহামেলা
নন্দনৰ আনন্দৰ হাট—
কেদাৰৰ বুঢ়া গাতো যৌৱনৰ বিজুলীৰ খেলা
তাতো নটি, মেলিছিল নাট ।
সেই হাজো অতীজৰ হয়গ্ৰীৱ মাধৱৰ স্থান
তেতিয়া যে নন্দনকানন ;
কত কবি আঁকি ছবি, গাইছিল তোমাৰেই গান
তুলিছিল প্ৰাণত স্পন্দন ।
শুনিছিল কাণ পাতি কত জন শিল্পী-খনিকৰে
বিদ্যাধৰে বজালে বাজনা—

তুমি যে হাজোৰ নটী, লয়লাস চৰণৰ গতি

নেপথ্যত সুব-সংযোজনা ।

মুদঙ্গব চেরে চেরে উন্মাদিনী ব্রজাঙ্গনা প্রায়

গাইছিনা মাধব-বন্দনা ;

নটৰাজ পালে মাজ, শৰীৰৰ অপূৰ্ব ভঙ্গীত

ଭକ୍ତି-ଅର୍ଥା କବିଳା ବଚନା ।

শুনি সেই কলগীত মূলনিত বীণাৰ বন্ধাৰ

চৰণৰ নেপুৰৰ ধ্বনি—

মাধৱৰ সমুখত নৱ ভাৱে হ'ল সঞ্জীৱিত

ছয় বাগ ছত্রিশ বাগিনী ।

এই দবে কত দিন, কত যুগ, কত যুগান্তর

হে উর্বশি-বস্তা-তিলোত্তমা !

পৰিহৰি সুবালয় মাধৱৰ সেৱাদাসী হই

साङ्गिहिना मर्तु-मनोबन्ध ।

অকস্মাতে আজি বাক এনে কিনো ঘাটল বিপ্লব

ନଟୀ ତୁମି କଲই ମନାଲା !

শ্রুত কৰি পুণ্যস্থান শেষ কৰি সৌন্দৰ্য্য-সাধনা

জোনাবাই মেঘত লুকালা !

ছিন্ন তাৰ, জীৰ্ণ বীণা, অসমৰ দেৱমন্দিৰত

দেবনটা তুমি আজি নাই—

নোহে ষাণ্ড হাশ্রময়ী স্বাধীনতা মহিমামণ্ডিতা

ধাকি ধৰি আছে ভানিয়াই ।

সেই হাজো হয়ত্বীর টোপনিত লালকাল হই

নীৰলাভ আছে অকল্লই,

চুল্ চুল্ কেদাৰেও কুল্ কুল্ জাহ্নবী ধ্বনিত
মত্ত হই আছে কত গই !

ছন্দৰ হিলোল নাই, নাই আজি নৃত্যৰ কল্লোল
প্রকৃতিৰ গভীৰ মৰতি,

ভাবময়ী ছন্দময়ী সুবময়ী সেই সুবাবলা
অস্তুরিতা জ্যোতির্ময়ী নটী ।

নটী বুলিলেই আজি ভাহি উঠে অতি কদাকাৰ
প্ৰেতমৰ্দ্ধি তীব্ৰ লালসাৰ,

নন্দনৰ গীতি-ছন্দ ক'ত নৃত্য মন্দাৰ কুঞ্জৰ ?
ইমানেই পতন আমাৰ !

যতমানে তীর্থস্থান আছে আজি ভারতভূমিত
একোথনি ব্যর্থতার হাট,

পৈশাচিক বধ্যভূমি জগতৰ আৱৰ্জনা ভৰা
দেৱতা যে নাই হয় তাত।

পাতিছে ধর্মের বেহা জন্মমৃত্যু আভিজাত্য নই
উচ্চ নীচ কত ব্যৱধান ;—

বান্ধতাব বন্ধপীঠ সমুদ্রশে কৰি বিসৰ্জ্জন
কলালক্ষ্মী হল অন্তৰ্ধান ।

দেখা পাই তুমি নটী, মান্নহৰ ভাগ্য-বিপর্যায়
এনে এটি মাহেন্দ্ৰ স্মরণ

শাপগ্রষ্টা স্বর্গলিপ্তা জয়যুক্তা শাপমুক্তা হই
পালা পুত্র স্বর্গস্থখভোগ ।

তুমি নটা পুণ্যৰতী দেৱতাৰ হৃদয়ৰ জ্যোতি
মাধৱৰ চৰণ-সেৱিকা ;

কল্পনা-বিমান লই অতীজৰ ফুলনিত মই

দেখা পালেঁ! তোমাক প্ৰেমিকা !

এক গান—এক ধান মাধৱত একান্ত ভক্তি

ধন্য প্ৰেম, সাধনা তোমাৰ—

নাচি থাকা, গাই থাকা, অয়ো নাট অমৰবন্দিতা

ভক্তিভৰা লোৱা নমস্কাৰ ।

১৬৬

দেওধনী

কোন অতীজৰ

পাহৰণি স্মৰ

ঢোলৰ চেৱত উঠিল বাজি ;

স্মৰধুনী হই

দেওধনী তই

আকাশী অমিয়া নমালি আজি !

কত গীতি-ছন্দে

প্ৰতি অঙ্গে-ভঙ্গে

হিয়াৰ আবেগ মুকলি কৰি,

ধোৰে ঘাৰ বাই

আকাশলৈ' চাই

পালতৰা তোৰ সোণৰ তৰী

চুলি মেলি মেলি

চউ খেলি খেলি

ৰূপ-সাগৰত কৰিলি স্নান—

বসৰ মদিৰা

উথলায় লই

কোন নন্দনৰ জুৰিলি গান !

স্বাধীন যুগৰ

দীপক সঙ্গীত

সহস্ৰ ভঙ্গীত মুকলি কৰি,

অতীতৰ চিত্ৰ

দেখাই নৃত্যত

লয়লাসে কিনো চলালি ভৰি ।

মুৰ্জোঁ যদিও

তাল লয় মান

সঙ্গীতত নাই অধিক জ্ঞান,

তথাপি বুজিছোঁ

দেওধনী তোৰ

দেৱমন্দিৰৰ অংগত স্থান ।

অৰ্চনাত তোৰ

মোহন মূৰ্চ্ছনা

গধুৰ ভাবৰ মধুৰ তান—

ইন্দুৰ সভাৰ

উৰ্বশীয়ে তোক

আথেবেথে অতি জনাব মান ।

বন-বিহঙ্গৰ

গীতৰ তৰঙ্গ

আই ভাৰতীৰ আৰতি-বাণী,

মূৰ্দ্ধিমতী হই

তোৰ নৰ্ত্তনত

উৰায় অঞ্চল প্রকৃতি-ৰাণী ।

*

উষাৰ কালৰে

চিত্ৰলেখা তই

দেওধনী তোৰ উপমা নাই—

তোৰ ফালে চাই

তৃপ্তিময়ী সউ

দীপ্তিময়ী মোৰ অসমা আই ।

চকুৰ অদৃশ্য

অতীত ভৱিষ্য

বৰ্ত্তমানো এই গাখিলি তই

এগছি স্বঁ তাৰে

একেটি ভাবেৰে

এখনি সেৱাৰ শৰাই লই !

*

দেৱতাৰ ধ্বনি

কয় দেওধনী

অসম সন্তান নকৰা ভয়,

শতেক বগত

তোমাৰেই জয়

অতীত তোমাৰ গৌৰৱময় !

নাচ দেওধনি,

নাচ ঘূৰি ঘূৰি

নাচৰ লাচত সঞ্চাৰি প্ৰাণ—

উঠক বন্ধাবি

হৃদয়-তন্ত্রীত

জগত-যন্ত্ৰীৰ বন্দনা গান ।

✱

সেই বন্দনাৰ

প্ৰত্যেক ছন্দই

জড়তা ভীৰুতা কৰক শেষ—

উঠক উজলি

আকউ এবাৰ

সোণৰ অসম আমাৰ দেশ !

মঙলদৈ ২৮৬৫

শত-বাৰ্ষিকী

কলেজিয়েট স্কুলৰ এশ বছৰীয়া উৎসব সভাত পঠিত । ১৩৩৫

মধুমতী মধুমালতীৰ

অঞ্চলত চঞ্চল সমীৰ

বচি দিলে মায়া স্বপ্নজাল ;

প্ৰকৃতিয়ে কঁকু-গুৰি আনি গছে পাতে বঙা বোল সানি

মেলি দিলে বসৰ ভড়াল !

পলাশৰ মদাৰৰ গাত

কাণ্ডনীয়ে পাতে বিছ-হাট

ছজনাতে বাজিল গগনা ;—

সুধাকণ্ঠী দহিকতবাই

তালে তালে হিয়া নচুৰাই

এৰি দিলে সুৰৰ যমুনা ।

পৰ্বতৰ হৃদয় পুৰিল

বিৰহৰ অগনি জলিল

গিৰিজাৰ পৰশ নেপাই,

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY

শত-বাৰ্ষিকী

৩৯

মেঘে ঘনে গাজে গুৰু গুৰু আকাশত বজাই উষৰ
হৰষৰ বাতৰি জনাই ।

চেগ চাই বসন্ত কোঁৱৰে সাজি কাছি নতুন বেশেৰে
পৃথিবীত কৰে পদাৰ্পণ ;
-কইনা সাজিলে প্ৰকৃতি দিপলিপ ঘোড়শী যুৱতী
কুঞ্জে কুঞ্জে ফুলৰ তোৰণ ।

আজি এই আনন্দ দিনত মহাপূজা বাণী-মন্দিৰত
ভাৰতীৰ আৰতি সঙ্গীত ;
সুপ্ৰসিদ্ধ প্ৰাগজ্যোতিষত সুবিশাল লৌহিত্য তীৰত
দশোদিশ মন্ত্ৰ মুখৰিত ।

শত বৰ্ষ হৰ্ষ-বিষাদৰ কত কথা গত অতীজৰ
আজি কোনে দিলে সোঁৱৰাই—
কত জনা পূজাবী সাধকে কত জনা সুন্দৰ গায়কে
দিলে বস্তু ইয়াতে জগাই ।

মন্দিৰৰ এই প্ৰাঙ্গনতে এই তীৰ্থ, এই আশ্ৰমতে
কত জনে লভিলে নিৰ্ম্মাণি,
তাৰে আজি পুণ্য স্মৃতি লই সকলোৱে সন্মিলিত হই
ভকতিৰ যাচিছে অঞ্জলি ।

জননীৰ মুখ উজগাই কত জনে পালে লক্ষ্য ঠাই
সেন্দূৰীয়া আলিৰ অন্তত,
কত জন মৰিও অমৰ ধ্ৰুৱ তৰা হল আকাশৰ
জয়মালা পিন্ধিলে শিৰত ।

কত জন পথভ্ৰাস্ত হায় মোৰ দৰে অনাই বনাই
ব্যৰ্থতাৰে লভিছে ভাগ্যত

বহু কথা থাকোতে আলচি ছলে-জোঙে ধৰিছে আগচি
 কৰ্মনাশা নাচিছে দূৰত ।
 কিমানৰ জীৱন-নাটৰ অনন্তৰ দ্ৰবন্ত বাটৰ
 যৱনিকা পৰিল আগত—
 কাৰো গীত হল আধা গোৱা কাৰো ভাত হল আধা খোৱা
 স্মৃতি মাথোঁ বল জগতত ।
 যিসকল আজি আৰু নাই গুচি গল বাট দেখুৱাই
 চকুলাৰে যাচিছোঁ তৰ্পণ,
 যিসকল আছে এতিয়াও সিসৱৰ জয়গীত গাওঁ
 ধন্ত হক সৱাৰে জীৱন ।
 সুপৱিত্ৰ এই যে মন্দিৰ দীঘলীয়া এক শতাব্দীৰ
 আছে যত যশৰ গৰিমা
 তুলি লই বাণী-পদ-বেণু যিস্থানত পুলকিত তনু
 অতুলন বিপুল মহিমা ।
 মোৰো ই যে মহা তীৰ্থস্থান জীৱনৰ জয়-অভিযান
 এই বাটে গুৰুৰ কুপাত—
 আজি এই উচৰৰ দিনা কত সূৰে বাজে বেণু বীণা
 মই মাথোঁ অযোগ্য ইয়াত ।
 ভিখাৰীৰ ভঁগা টোকাৰিত লুঠে ছন্দ, বন্দনা ললিত
 দীনহীন মই অকিঞ্চন
 ভক্তি-অৰ্থ্য কবিতা ফুলৰ অশ্রু সিক্ত বিস্তৃত হৃদয়ৰ
 সন্তৰ্পণে কৰোঁ নিবেদন ।

অসমত বিহু নাই

অসমৰ সিংহদ্বাৰ প্ৰাগজ্যোতি’ নগৰত
বিহু আহি কলে মোক—তুখে শোকে বেজাৰত
‘পাম খাম বুলি মই কত আশা বান্ধি লই
আহিছিলো চাবলই সোণাপুৰ দেশখনি
অতি মৰমৰ মোৰ অসমীয়া ভাইভনী ।
অতীজৰ কত কথা মোৰ স’তে আছে গথা
আছিলো জাতীয় পৰ্ব সকলোৰে আদৰৰ
স্বাধীন যুগৰ কীৰ্ত্তি—সি যে কথা সপোনৰ !
আছে সেই বৰনই, আজিও সিভাবে বই
গুৱনী সোৱণশিৰী সিভাবেই সাজিপাৰি
লুইতক লগ লই নাচে গায় বিহু মাৰি ।
ভৰলীয়ে শূতা কাটে নাচি নাচি ওৰে বাটে
কপিলীয়ে ফুল বাছে—লখাইতৰাই দৰা
ধনশিৰীৰ ৰঙা গাল চেনাইৰ চুমাৰে ভৰা ।
পাগ্লাদিয়াৰ ভথেলি আজিও উঠে উথলি
দিখোৱে লগায় তাত, দিহিঙত বিহু-হাট,
নেতাই ধুবুনী বাট গদাধৰে গৰ্জে তাত ।
মিকিৰ গাভৰু আহি থলকি লগায় হাঁহি
বৈঠালাংচত বৰপানী নাচে তাকে চাই
কলং কিলিং সৰে মিলি বছৰি হুচৰি গায় ।

সকলোটি আছে হায় মাথোঁ অসমীয়া নাই
 কলুষিত বিহতলি—শেষ তাৰো পৰমায়ু
 আৰুতো নবলে তাত স্বাধীনতা মুক্ত বায়ু ।
 কত সেই ডেকা লৰা আনন্দ উল্লাহে ভৰা
 কেনি গাভৰুৰ জাক—সদগৰ অপেশ্বৰা
 অসমৰ মুখখনি কিয় হায় শেতা পৰা !
 টকা পেপা ঢাক ঢোল নেবাজে হুঙনো বোল
 নাই প্ৰাণ, নাই গান—জীৱনৰ চিন-চাব
 আগে পিছে কেতিয়াও দেখা নাই এনে ভাব ।
 বণত লভিব জয় আশীৰ্বাদ যাম থই
 নাই যে শিপিনী সেই একে নিশাতেই বই
 দিব মোক বিহুৱান হাঁহি মুখে যাম লই ।
 নাজানে তাতৰ নাম নাজানে ঘৰৰ কাম
 অসমৰ জীয়াৰীয়ে জেতুকা নেপায় চিনি
 হাঁহিত লুফুলে ফুল—নাই কপোতুলৰ বেণী ।
 অসমৰ ডেকা লৰা উজুটিত পৰি মৰা
 নেজানে বজাব টকা, নেজানে লগাব গীত
 সুললিত বনগীতে নোহে দেশ মুখৰিত !
 এঠা দৈ, চিৰা পিঠা ভাওনা সৱাহ মিঠা
 কিয় আজি একো নাই ঘৰে ঘৰে হাহাকাৰ
 কোন বকাসুৰ আহি থায় মোৰ ভেটি ভাৰ !
 অসমীয়া বীৰগণ প্ৰাণপণে কৰি বণ
 মান-মৰাণেৰে যুজি মৰি হাজি শেষ হল
 পলৱীয়া ভীৰুদল চুকে কোণে থাকি গল ।
 সিসৱৰে পুলি-পোখা কোনে মোক দিহে দেখা

আখা মৰা আখা জীয়া নিজেই থকাটো টান

নিজৰেই সমাধিত নিজে গায় শেষ গান !

মুৰুজিলে এতিয়াও

মই যাক ভালপাওঁ

আশাৰ সঞ্চাৰ কৰি দিব পাৰোঁ নৱ প্ৰাণ

মই যে ৰঙালি বিহু মোকে কৰে অপমান !

অদৃষ্টৰ পৰিহাস

কৰে মোক উপহাস

আকাশে বতাহে কয়—কৃষ্ণ-ধ্বজা উৰুৱাই

গুচি যাচ লাগে মই অসমত বিহু নাই ।

বৰ দুখ পালোঁ মই

সুদা মুখে যাবলগি

কৰি মোক অনাদৰ পাব জানো ভাল ফল

ধৰিলে সংহাৰ মুৰ্ত্তি কঁপিব যে জলস্থল ।

মুঠি কৰি দিলে ঢিলা

উৰিব বৰদৈচিলা

অস্ত্ৰ যাৰ উল্কাপাত—দৃষ্টিত হয় বজ্ৰৱষ্টি,

ধ্বংস হব ভীৰুবংশ নতুন জাতি হব সৃষ্টি ।’

গুনি এই ৰুদ্ৰ বাণী

মই কবি ক্ষুদ্ৰ প্ৰাণী

ভক্তিতাবে মিনতিৰে কৰি কলোঁ নিবেদন—

‘সম্ভৱা সংহাৰ মুৰ্ত্তি নাই একো প্ৰয়োজন ।

তুমি দেৱ, তুষ্ট হোৱা

কবিতা এটিকে লোৱা

সঁচা যে তোমাৰ কথা কৰা নাই প্ৰতিবাদ

নেথাকে ইভাবে দিন—দিয়া মাথোঁ আশীৰ্বাদ ।

আহিব আগৰ দিন

বাজিব পুৰণি বীণ

অসম আকউ হব দেৱতাৰ লীলাভূমি

আঁতৰিব অৱসাদ—দুখ শোক যাব পমি ।

এলাহ নিহালি এৰি

সোৰোপালি কাটি কৰি

লব পুত্ৰ অসমীয়া জগতত শীৰ্ষস্থান
 আগত সি শুভ দিন গাওঁ তাৰে জয়গান ।
 বুজিব বিহুৰ মৌল উঠিব আনন্দ ৰোল
 ৰঙেৰেই ভবপুৰ হব পুত্ৰ ৰঙপুৰ
 সিদিন নহয় দূৰ—তোলা আজি তাৰে স্মৰ ।
 কৰোঁ বিহু নমস্কাৰ কৰা দেশ জাতিস্কাৰ
 অসমৰ গাঁওভূঁই যোৱা তুমি উদগাই
 নুগুনাৰা আৰু যেন অসমত বিহু নাই ।'

১৩/৪/৩৭

শৰাইঘাট

এয়েই যে সেই শৰাইঘাট
 অসম-প্ৰতিভা হোৱা প্ৰতিভাত
 পৰম পৱিত্ৰ বুৰঞ্জীবিখ্যাত
 এয়ে কৰ্মক্ষেত্ৰ লাচিত বীৰৰ,
 ইয়াতে এদিন হেংদান তুলি
 দিছিল লাচিতে মাতুলক বলি
 গালে কত জনে শতকণ্ঠ খুলি
 স্বাধীনতা গীত মাত্ৰ অসমৰ ।
 একে নিশাতেই সাজিছিল গড়
 দেশতোকে' নোহে মোমাই বৰ
 দেশৰ কাৰণে তুম্ব বাৰী ঘৰ
 তুম্ব ক্ষুদ্ৰ প্ৰাণ পুলক পৰিবাৰ,

এয়ে সেই উচ্চ অসম পাহাড়

বক্ত নিছান শিৰত যাব

অভেদ্য দুৰ্গ অসম সেনাৰ

আজিও কৰিছে

মহিমা বিস্তাৰ ।

এয়েই ভৰলু ইয়াৰে পাবত

বগুৱাৰ বাস আছিল কালত

নাচে তৰোৱাল নিশা জোনাকত

বগৰ সজীত

উৰে বতাহত ;

পুণ্য স্বাধীনতা প্ৰেম-প্ৰৱাহিণী

শুনি সেই গান অসম সেনানী

পিলে সজীৱনী এবিলে টোপনি

মৃত্যু-বিভীষিকা

গ'ল স্নদূৰত ।

এয়ে ব্ৰহ্মপুত্ৰ ইয়াৰে বুকত

নৰিয়া গাৰেই ফুকনে নাৱত

সঞ্চাৰিলে শক্তি সৰাৰে প্ৰাণত

‘যুজা প্ৰাণটাকি

অসমীয়া বীৰ,

নাই মিলা ক্ষণ নেলাগে মিলিব

ধৰ্ম্মৰ বচন নেলাগে শুনিব

এয়েই স্নযোগ খিতাতে হেৰাব

দৰ্প চূৰ্ণ কৰা

শত্ৰু বিদেশীৰ ।

বাজিল দামামা শিঙা শঙ্খ কালি

দেৱতাই চাই দিলে কৰতালি

বৰবিলে পুণ্য আশীষ নিৰ্ম্মালি

কবিৰ বীণত

উঠিল ঝঙ্কাৰ ।

হিঠৈল আৰাজে মেদিনী কঁপালে
 খাৰৰ ধোঁৱাই আকাশ ঢাকিলে
 মুক্ত তৰোৱালে শূন্যত নাচিলে
 শত্ৰুৰ সেনাই কৰে হাহাকাৰ ।

অসম সেনাই কৰি ললে পণ
 জনমভূমিৰ দুৰ্গতি মোচন
 বঙেৰে মৰণ কৰিব বৰণ
 সেই অসমীয়া স্বাধীন যুগৰ,

ৰাজপুত আৰু মোগল বাহিনী
 হল নতশিৰ পৰাভৱ মানি
 সোণৰ অসম সৌন্দৰ্য্যৰ ৰাণী
 জয়মালা পিন্ধি বিতৰে পোহৰ ।

ৰাজা ৰামসিংহ বীৰ সেনাপতি
 নোৱাৰি তিষ্ঠিব খাই গল ঘাট
 তথাপিতো গালে শত্ৰুৰ সূত্যাতি
 ‘ধন্য অসমৰ বায়ু পানী মাটি

ভাৰত ভূমিত ভূমি বহু ঠাই
 এমুৱা কাজুৱা সেনা দেখা নাই
 যিহতে লগোৱা তাতে লাগি যায়
 সেনাপতিজনো বিচক্ষণ অতি !’

ধন্য অসমীয়া ধন্য সেই দিন
 আজিও জিলিকে যাৰ শত চিন
 ফুলে স্মৃতিফুল বাজে অগ্নি-বীণ
 দিলে মনোযোগ পৰিব কাণত,

মাতৃ-পূজা যদি কৰা যথোচিত
মাতিলে ভক্তিরে আহিব লাচিত
তপত শোণিত হব প্ৰৱাহিত

আশাব সঞ্চাৰ নিৰাশ প্ৰাণত ।

শতাব্দী বিস্ময়া মোহ টোপনিত
হেৰাল সকলো সাঁচতীয়া বিত
কাজ নাই আৰু এনে জিৰণিত

লোৱা জগতত নিজ প্ৰাপ্য স্থান ;

অসম সন্তান আছা যত জন
ভেদাভেদ ভাব দিয়া বিসৰ্জন
জননী পূজাৰ কৰা আয়োজন

নাই সৰু বৰ সকলো সমান ।

হিন্দু মোছলেম পৰ্বত ভৈয়াম
দিয়া পুষ্পাঞ্জলি লোৱা মাতৃনাম
জননী পূজাৰ মন্দিৰ আসাম

ধূপ-দীপ-গন্ধে দিশ সূৰাসিত,

মোহ-নিদ্ৰা এৰি ব্ৰতৰ অন্তত

হোৱাহি দীক্ষিত স্বদেশমন্ত্ৰত

অসম আকউ উন্নতি পথত

সুপ্ত শত প্ৰাণ কৰা সঞ্জীৱিত । ১২২১

মহাপ্ৰস্থান

সাহিত্য-অধিনায়ক বেজবৰুৱাদেৱৰ স্বৰ্গযাত্ৰা উপলক্ষে । ২৬।৩।৩৮

অসমীয়া সাহিত্যৰ ভীষ্ম পিতামহে
বীৰশয়্যা কৰিলে গ্ৰহণ ;
শুনি এই মৰ্ম্মবাতী বিজুলী বাতৰি
অসমীয়া বিবাদ মগন,
কাঁচ পৰি জীণ ঘোৱা নিমাত নিতাল
অসমৰ গগন পৰন !

বান্দ আজি অসমীয়া, বুকু ভুকুৰাই
সঁচাকৈয়ে হলি পিতৃহীন ;
কোনে আক ছুই হাতে তুলি তীক্ষ্ণ শৰ
শেষ কৰি জাতীয় ছদ্দিন
অবাস্তৱ বকাসুৰ সকলোকে বধি
শত্ৰু তোৰ কৰিব বিলীন !

‘জোনাকী’ৰ পোহৰত এটি ছটি কৰি
আকাশত দিলে তৰাবোল—
ভাব নাহে লক্ষ্মীনাথ পূৰ্ণিমাৰ জোন
দশোদিশে উঠে ভৱ-বোল,
তোলে মৰে ঐক্যতান বীণাৰ বাজাৰ—
উল্লাসৰ উঠিল হিলোল !

উঠে পুৰুষ কলৰৰ মাতৃমন্দিৰত

বিকশিত 'হেম'ৰ কিৰণ—

সুশোভিত 'সত্যনাথ' 'সাবিধি' বথত,

শোণিতত 'পদ্ম' শোভন,

'বজ্রনী'ৰ 'মনোমতী' অতি ৰূপৱতী

'সাদৰী'ৰ স্মৰদি বচন !

থুবুক-থানাক মাত 'গিৰি-জয়ন্তী'ৰ

জননীৰ 'আনন্দ' অধৰ—

বুৰঞ্জীত 'বজ্ৰেশ্বৰ', 'হেম-দাশৰথী'

'কণক'ৰ জ্যোতি মনোহৰ,

'গুণাভি', 'আনন্দ', 'হেম' বদ্ধ ধনুৰ্দ্ধৰ

হাঁহিমুখে লগে অৱসৰ ।

মূলদিত বীণ বাজে 'বীণবৰাগী'ৰ

মন্দিৰত 'প্ৰতিমা' থাপনা,

দাম্পত্যে তুলি গলে দোহন 'বাহী'টি

কত ভাবে স্মৰ সংযোজনা ;

দাহিত্য-নন্দন-বন নন্দন বদন

কি যে তাত নৱ উন্মাদনা !

মতলীয়া হঠ সেই 'বাহীৰ' তানত

কত ভক্ত আহিল লৱৰি,

পূজা দিলে মাতৃপদে ষোড়শোপচাবে

দুৰ্বলতা দীনতা পাহৰি ;

দাহে লাহে আঁতৰিল দুৰ্য্যোগৰ মেঘ

মৰণত জীৱন সঞ্চাৰি ।

গীতে-নাটে হাঁহি-মাতে কাব্য-উপন্যাসে
 জন্মভূমি সুজলা সুফলা
 মহামণি লক্ষ্মীনাথ পুত্র যশত
 আনন্দত আপোন-উতলা,
 কত সাজে রূপাবর ককাদেউতাই
 মেলি দিলে বসব টোপালা !

হৰিষেৰে খালোঁ আমি 'টোপোলা'ত থকা
 লাক পিঠা বিধে বিধে পাই,
 'কৃষ্ণকথা', 'তত্ত্বকথা' শুনিলো ভক্তিৰে
 ধন্য হলো 'গুৰু-লীলা' চাই.
 'অসম সঙ্গীত' আৰু 'জাতীয় সঙ্গীত'
 উলাহেৰে নলোঁ আওৰাই !

নগা পৰ্বতত গই কৰিলোঁ বিহাৰ
 'ডালিনী'য়ে দেখুৱালে বাট,
 'ধনবৰ বতনী'য়ে শুনাগৈ বিনাই
 কান্দোনত সৰে গছ-পাত,
 'গজপুৰীয়া'ৰ পজা কানিখোলা পাই—
 তাতো দিলো একেধাৰ মাত ।

'ৰূপহী চেনেহী' বহি তাতৰ শালত—
 ফুল বাছে, গাথে মুক্তাহাৰ
 গুৱনী 'সোৱণশিৰী' 'ধনশিৰী বাহি'—
 শোকলগা দৃশ্য 'বেলিমাৰ',
 স্বৰ্গদেৱ 'চক্ৰধ্বজ' বীৰ লাচিতৰ
 জয়ধ্বজা উৰে যশস্তাৰ !

‘কাছদী খাবলি’ খালোঁ টপালি টপালি
 লগ পালোঁ ‘বিহুৱা ককাই,’
 ‘দেউতাৰ পদূলিত’ শুনিলোঁ হুচৰি
 কত সাধু কলে ‘বুঢ়ী আই,’
 অসম মাতৃয়ে পিন্ধে ‘জোনবিৰি’ধাৰি
 ‘সুৰভি’য়ে আমোলমোলাই !

দেখা পালোঁ অসমৰ ৰজা ডাঙৰীয়া
 সন্ত সাধু গোঁসাই ভকত,
 দেখা পালোঁ বহু বীৰ, বীৰাঙ্গনা নাৰী,
 দেশদ্রোহী দেখিলোঁ আগত,
 দেখা পালোঁ সাধাৰণ চহা গাঁৱগীয়া,
 ভোল গলোঁ গাভৰ মেলত ।

ৰজাৰ কাৰেঙ চালোঁ আৰু পজাঘৰ
 দেখা পালোঁ ৰণৰ পথাৰ—
 দেখা পালোঁ বৰনই ধাননি বননি
 বিহুতলি পৰ্বত পাহাড় ;
 অসমৰ সকলোতে ব্যাপ্ত লক্ষ্মীনাথ
 লক্ষ্মীনাথ আপোন সৱাৰ !

জোনাকী যুগৰ সেই তাৰকাসকল
 এটি এটি গল সৰে মাৰ—
 সত্যনাথ হেমচন্দ্ৰ বহু আগে গল
 দশোদিশে তুলি হাহাকাৰ,
 গায়ক কমলাকান্ত, নায়ক নবীন
 গুৱেশিলে স্বৰ্গৰ দুৱাৰ ।

‘প্রতিমাব খনিকবে’ সিদ্দিনা মাথোন
আচম্বিতে মাগিলে বিদায়—

‘আঁঠা বন্ধ, সংসারত নকরা পলম’
কই যেন গল বিঙিয়াই,
সেয়ে আজি লক্ষ্মীনাথে কবে স্বর্গযাত্রা
দেবতাই ছন্দুভি বজায়।

মহাবাহু লুইতত কবি অস্তি-দান
বীদবাহু বেজবন্ধরাই
অসমব বতাহত চিৰদিনলই
চিতাভয় দিলে উদ্বলই
সৃষ্টি হক যুগে যুগে সহস্র বীবেন্দ
অস্তি বজ্র হাতে হাতে পাই .

শ্রমশুক মণি সম পুত্রক সারটি
জননীৰ জেউতি চৰিত—

পিন্ধালা বিজয় মাণী সহস্র বণত,
যশস্রাব সুরাস থাকিল ;
যোরা দেব ! যোরা গুরু ! যোরা পিতামহ !!
স্বর্গদূত ওচৰ চাপিল।

করাগই যুগমীয়া বৈকুণ্ঠ-নিরাস
গুরুজনে যাচিব নিশ্চালি
বন্ধ তর হেগ, চল্ল, কমলাকান্তবে
আজবিত কৰিবা ধেমালি,
বোণা বাই বোণাপাণি গুণাব সরাকে
স্বববোৰ গোটাৰা বুটলি।

দেৱকাননৰ পৰা পাৰিজাত তুলি
তললই দিবা ছটিয়াই—
দেৱতাৰ বেশ লই অশৰীৰূপে
অসমতে থাকিবা সদায়,
অসমৰ আকাশকে ভোটা তৰা হই
চিৰকালে ৰবা পোহৰাই।

ছোহৰাব ৰুস্তম

ৰুস্তম

তয়ে জানো সেই দুৰ্দান্ত বালক তুৰ্ক বাহিনীৰ প্ৰথম বলি
ৰাজ্যৰ পিছত ৰাজ্য জয় কৰি অসমৰ দৰ্পত আহিছ ফুলি ?
পাৰশ্ব দেশত দৰ্প নেথাকিব, অলপ পিছতে জানিবি তই
তোৰ আহ্বানত সেইবাবে মাথো আগবাঢ়ি আজি আহিছোঁ মই।

ছোহৰাব

তাৰ আগে' মোক দিয়া পৰিচয়—তুমিয়েনে সেই ৰুস্তম বীৰ
যাৰ নাম শুনি সাত শত্ৰুৱেও দূৰতে পলায় দোৱাই শিৰ ?
যাৰ নাম লই ছো'ৰাব কোৱঁৰে ৰণলই নিতে বাঢ়িছে আগ—
তুমিয়েনে বাক সেই বঁৰমণি, কোৱাচোন মোক হে মহাভাগ !

ৰুস্তম

ধিক তোৰ শিক্ষা ! মূৰ্থ শিশু তই—ৰুস্তমক তোৰ ইমানে ভয়
এই সাহসেৰে এই বীৰত্বেৰে কিদৰে বিচাৰি আহিছ জয় ?
কোন জননীক কলঙ্কিতা কৰি এলুৱা ভীৰুতা লভিলি দান
ৰুস্তমৰ নাম কৰি উচ্চাৰণ ভয়তেই তোৰ কঁপিছে প্ৰাণ !

ছোঁহাব

ক্ষান্ত হক জিভা ! তেজুরা বচন মুখত নানিবা কদাপি তুমি,
ছোঁ'বাব জননী নোহে কলঙ্কিনী যাব পদবেণু আহিছোঁ চুমি ।
যি জনা মাতৃৰ আশীৰ্বাদ লই হেলাৰে জিনিলো শতক বীৰ
সেই জননোক অপমান কৰি নোৱাৰা বাথিব গৰ্বিত শিৰ ।
স্বপ্নতো নীৰলে ভীকতাৰ কথা নকৰোঁ। কল্পনা কদাপি মই
পাবা পৰিচয় মোৰ বীৰত্বৰ নেভাবিবা আজি লভিবা জয় ।
কল্পম নামত আছে কি মাধুৰী কি ভাব খেলিছে মনত মোৰ
পাৰশ্বৰ সিংহ বীৰ কল্পমৰ তুমি কি বুজিবা মহিমাবোৰ !

কল্পম

নেলাগে বজ্জাব কল্পম মহিমা, শিশুৰ মুখৰ নুশুনো কথা
পাৰশ্বৰ আজি মহাশত্ৰু তই তোৰ প্ৰতি মোৰ নাই যে বাধা !
পাৰশ্বৰ পৰা আঁতৰি দূৰত চিস্তান ৰাজ্যত আছিলো মই
সেই স্মযোগতে আহি পালি তই ভাবিছ কৰিবি পাৰশ্ব জয় ?
ইমান সহজে নুপুৰিৰ আশা অপূৰ্ণ থাকিব কামনা তোৰ
পাৰশ্ব গোঁৱৰ থাকিব অটুট মিছাতে ভাঙিলি জিৰণি মোৰ ।
জনমভূমিৰ ছৱাৰ মুখত নিদিওঁ বজ্জাব বিজয় ভেৰী—
বীৰৰ সন্তানে অস্ত্ৰৰ আগেৰে দিয়ে পৰিচয় গোঁৱৰ কৰি ।

ছোঁহাব

বেছ কথা তেনে ! দিম পৰিচয় অসাৰ দৰ্পৰ ভাঙিম চূড়—
পাৰশ্ব দেশৰ যশৰ কিৰীটি ভাঙি ছিঙি আজি কৰিম গুৰা ।
যি ৰাজ্য গঢ়োতে বীৰ কল্পমৰ গল জীৱনৰ বহুতো দিন
সেই ৰাজ্য আজি ছাবথাৰ কৰি বজ্জাব ছোঁ'বাবে ধ্বংসৰ বোণ ।
চিনো চিনো কৰোঁ চিনিব নোৱাৰোঁ তথাপি তোমাক যাচিছোঁ ভক্তি
গৰজি উঠিছে স্বৰ্গ হৃদয়ত আকুল হিয়াৰ বিপুল শক্তি ।

আহাঁ আগবাঢ়ি সউ প্ৰান্তৰত পূৰ্ণ কৰোঁ মই বীৰৰ পণ
তৰোৱাল নহৈ আলিঙ্গন কৰি ছত্ৰো জনে আমি কৰিম বণ ।

কল্পম/

সেয়ে হক শিশু, তাকে দিম মই নহওঁ কৃপণ কৰিম বণ—
হৃদয়ৰ পৰা মায়া মমতাৰ ছিগি বা বন্ধন, স্থিৰ হ মন ।
দুৰ্নীয়াৰ স্বাৰ্থ হক এবে ব্যৰ্থ দেশৰ আহ্বান সৱাতো বৰ,
ধ্বংস হক মোৰ দেশৰ অৱাতি আপোন হলেও তই যে পৰ !
বয়সত তই অতি কুৰ্মলীয়া যোগ্য প্ৰতিযোদ্ধা নহৱ মোৰ
বল তথাপিতো আহিলি যেতিয়া বণৰ পিয়াহ গুচাম তোৰ ।

* * *

—পট পৰিবৰ্তন—

ছোহৰাব

কিয় হেৰা বীৰ, অৱনত শিৰ বাবে বাবে মাথোঁ বাটলা তুমি
বুজিলানে এবে কেনেকুৱা মোৰ বীৰপ্ৰসৱিনী জনমভূমি ?
মোৰ জন্মভূমি বাইৰান দেশ যাৰ নাম লই গৌৰৱ কৰোঁ
আকাৰত সৰু প্ৰকাৰত বৰ জন্মো যেন তাতে যদিহে মৰোঁ ।
চিনিলানে আজি মোৰ জননোক যাৰ পুত্ৰ মই নহওঁ ভীৰু
হাঁহি হাঁহি মই জিনিলো তোমাক—নকৰানে বীৰ ফিতাহী আৰু ?
ইচ্ছা কৰা হলে মোৰ তৰোৱালে এতে বেলি বীৰ, বিদাৰি প্ৰাণ
নাচিলেহেতেন বুকুত তোমাৰ কৰিঙ্গেহেতেন তেজত স্নান !
কাঢ়িলোঁ তোমাৰ শিৰৰ মুকুট, বীৰত্বৰ যশ কৰিলোঁ স্নান—
নকৰানে বাৰু উপহাস আৰু নাহানানে চোকা বিদ্ৰূপ বাণ ?

কল্পম

জীৱনত মোৰ এনে পৰাজয় আজিয়ে প্ৰথম আজিয়ে শেষ
এটিবাৰ মাথোঁ হল পৰাজিতা গৌৰৱমণ্ডিতা পাবন্ত দেশ ।

নাভাবিবি তই দুবস্ত বালক, দুনাই জিনিব পাৰিবি মোক
এই শৈলে মোৰ লব প্ৰতিশোধ—দেখা যক কোনে বাখিব তোক !

ছোহৰাব

কি কৰিলি তই হেৰ বেইমান, অশ্ৰুস্ত মোক ইদৰে মাৰি
বীৰৰ নামত কলঙ্ক সানিলি নিৰস্ত শত্ৰুক আঘাত কৰি ।
অকলশৰীয়া বীৰ সন্তানক বধিলি পাষণ্ড, অযোগ চাই
জগৎবিজয়ী কস্তম পিতাই নকৰিব ক্ষমা কদাপি হয় !
কত আজি তুমি জনক কস্তম ! তোমাৰ পুত্ৰৰ এলুৱা দশ—
নেদেখিলো মই চৰণ তোমাৰ মনতে থাকিল মনৰ আশা !

কস্তম

কি কলি সোণাঠ, কটোন দুনাই কস্তম কিদৰে জনক তোৰ
কস্তমৰ দেখোঁ পুত্ৰ হোৱা নাই—বাঢ়িছে মনত সুন্দেহ ঘোৰ ।
কথা এটা হেনো আছে কস্তমৰ সেয়েহে মাথোন খোদাৰ দান,
অন্তিম কালত তুমি দেখি তোৰ বেজাৰতে মোৰ কান্দিছে প্ৰাণ !

ছোহৰাব

বি শুনিছা তুমি মিছা কথা মাথোঁ, কস্তমৰ পুত্ৰ ছো'ৰাব মই—
জননীয়ে মোৰ পিতাক ছলিলে অপত্য স্নেহত বন্দি নাই ।
কথা হোৱা বুলি বাতাব পঠাই বুকুত সাৱটি ৰাখিলে মোক,
কৰুণাপিনী সেই যে জননী নেদেখিলো হয় আজি যে তোক !
নিষ্ঠুৰ পিতাই এৰি গল তোক, আহিম বুলিও নাহিল ঘূৰি
পিতৃ-অন্বেষণ নহল পূৰণ, জীৱ-পক্ষী মোৰ যায় যে উৰি !

কস্তম

আছে জানো কিবা পৰিচয় চিন বীৰ কস্তমৰ পুত্ৰৰ গাত
দেখা পালে যাক চিনিব কস্তমে—বংশৰ গৌৰৱ আছেনে তাত ?

ছোহৰাব

যিদিনাৰ পৰা ককাদেউতাৰ জীৱন ৰাখিলে যতন কৰি
ঈগল আমাৰ বংশত সদায় অতি পূজনীয় সিদিন ধৰি।
পিতৃ নিৰ্দেশত বাহুত অঙ্কিত ৰঙা ঈগলৰ পৰিত্ৰ চিত্ৰ,
চাব খোজা যদি চাব পাৰা তুমি ঈগল আমাৰ বংশৰ মিত্ৰ।

ৰুস্তম

নেলাগে, নেলাগে, বুজিলোঁ সকলো ময়ে তোৰ সেই নিষ্ঠুৰ পিতৃ,
নিজৰ বুকতে কুঠাৰ বহালোঁ, পুত্ৰহীনা হল দুখুনী মাতৃ !
পুত্ৰহীন হল অধম ৰুস্তম—নিজকে কৰিলোঁ নিৰ্বংশ ভায়
বীৰ তনয়ৰ মোল লুপুজিলোঁ, হেৰুৱালোঁ তোক হাততে পাই।
বীৰত্বৰ তোৰ বাঢ়িল মহিমা—কলঙ্ক-কাণিমা ভাগত মোৰ,
তোৰ জননীক পৰিত্যাগ কৰা ইদৰেই পুত্ৰ, তুলিলি হোৰ।
আমুদৰিয়াৰ ৰূপালি বাণিত শতৰু শলিলে নিৰ্ম্মম কালে
কোন জনমৰ অভিশাপ লই বান্ধস ৰুস্তমে পুত্ৰক খালে !
কোন কুক্ষণত আহিলোঁ ওলাই, কৰিলোঁ অত্যাঁয় সমৰ-সজ্জা
যুগ-যুগান্তৰ পাপী ৰুস্তমৰ—বব ই কলঙ্ক, বব ই লজ্জা।
হে আমুদৰিয়া ! পুণ্য প্ৰেৰাহিনী চকু মুদি ঘাবি ইফালে চাই
কেমিল বুকুৰ তপত তেওঁৰে বুবি গল পৰ হঠাতে ভায় !
দেশ বিদেশত এই কাহিনীৰ নবজাবি বীণ, নকৰি কথা
সাতো সাগৰৰ পানী ঢালিলেও লুপুতায় জুই লুপুচে ব্যথা।

ছোহৰাব

নেকান্দিবা পিতা, ভাগ্যবান মই—পদধূলি মোৰ শিৰত দিয়া
অযোগ্য নহলোঁ তোমাৰ তনয় সেই গৰ্বে মোৰ নাচিছে হিয়া।
তোমাৰ হাতত জীৱন উছৰ্গি মৰণতো মোৰ বেজাৰ নাই
বেহেশত মই আত্মাৰ কাষত লভিম জুৰণি সুখৰ ঠাই।

হোহবাব

নাগিলোঁ বিদায় ! অসহ পলম, মিছাতে অযথা আক্ষেপ কিয়
 আলহী ঘৰৰ মমতা এৰিলোঁ, মুক্ত হই যাওঁ অমব জীৱ ।
 হে মোৰ দেৱতা, পুজনীয় পিতা ভুবন-বিজয়ী পাৰশ্ব বীৰ,
 তোমাৰ কোলাত মূৰ থই আজি বাচিছে পুত্ৰই ভকতি-নীৰ ।
 মৰমৰ মোৰ তুৰ্ক-বাহিনীক কৰিবা আদৰ শত্ৰুতা ভুলি
 দুখনৌ মাতৃক কৰিবা গ্ৰহণ আকউ এবাৰ নিজৰ বুলি ।
 ভৱ সাগৰৰ কাণ্ডাৰীয়ে মোৰ পাৰত চপায় জীৱন নাও
 বজোৱা তোমাৰ ৰণৰ বাজনা তাকে শুনি মই টোপনি যাওঁ ।

কস্তম

উঠ মোৰ পুত্ৰ, আকউ এবাৰ বীৰ বিক্ৰমেৰে বাহিনী সজা
 হত্যা কৰ এই ভীৰু কস্তমক উকুৱাই তোৰ বিজয় ধ্বজা ।

বিদায় সঙ্কীৰ্ত

এই যে জীৱন মোৰ সংসাৰত মূৰে ভৰি কঢ়া
 একেদৰে নেথাকে সদায় ;
 নুদিব লাগিব চকু চাপিব যে জীৱন-সন্ধিয়া
 ধূলি-খেলা এদিন বিদায় !
 হুদিনীয়া ভোগ-বাঞ্ছা শেষ মোৰ নউ হওঁতেই
 কাল আহি চাপিব যে কাষ
 মৰিচিকা খেদোতেই বাব নাথোঁ অমূল্য সময়
 তৃপ্তি নাই—অতৃপ্তিৰ দাস !

সাচো সাচো বোলোতেই খিলঞ্জীয়া পৰমার্থ ধন
উদং ভিক্ষাব জুলিটি মোৰ
চিৰকাল একেভাৱে ৰব মাথোঁ শূন্য বোজা লই
হব ধূলি-মাকতিৰে পূৰ ।

দোভাগ নিশাৰ এটি আধা ফুটা বেহাগ-বাগিনী
তোলোঁ বুলি জীৱন-বীণত—
আঙুলি বুলাই মাথোঁ পাতনিতে বিমুগ্ধ হওঁতে
মিলি যাব মহা শূইনত ।

নিজৰ অজ্ঞাতে মই মৰণৰ সিংহছৰাৰেদি
পামগই দেৱতাৰ দেশ,
সংসাৰে নেপাব গম হঠাতেই খলকি লগাই
সুদূৰৰ যাত্ৰা হব শেষ ।

যৌৱনৰ হা-হুতাহ সৌন্দৰ্য্যৰ অনন্ত পিয়াহ
লৰালিৰ সুধাসনা দিন,
বাৰ্দ্ধক্যৰ মহামাৰী অজানিত এটি মুহূৰ্ত্ততে
হব কাল সাগৰত লীন ।

চিৰ পূজ্য পিতৃ মাতৃ চেনেহৰ ভগ্নী ভাতৃ মোৰ
অৰ্দ্ধাঙ্গিনী প্ৰাণৰ প্ৰেগসী,
নহব যে কাৰো সাধা সংসাৰৰ মায়া-পিঞ্জৰত
কৰি থব অনন্ত উদাসী ।

আহিলে কালৰ দূত থিয় দিলে হৃদয় ছৰাৰে
ইঙ্গিততে ত্যজিম সকলো—
যবে বস্তু ততে ৰব, আধা কৰা থাকিব কতনো
ছচকুত সমল চকুলো !

ঘিবা দৰে পৰাক্ৰমী লঙ্কেশ্বৰ বারণ বজাই
 আধা সজা সৰগৰ সাকো
 বই গল আধা কৰা আচম্বিতে মুদিলে নয়ন
 কষ্ট কালে নামানিলে একো
 সেইদৰে, সেইদৰে তেনেভাবে ঠিক সেইদৰে
 বব মোৰ আলচা কাহিনী—
 এইদৰে, এইদৰে এনেভাবে ঠিক এইদৰে
 চলি আছে চলিব ধবণী ।
 সিদিনাৰ প্ৰাৰম্ভতো দেখা দিব আজিৰ নিচিনা
 অকণ্ঠেৰে উষা-কুৰ্ব্বীয়ে,
 তপনে চম্ভাব বথ দৈনন্দিন গন্তব্য পথত
 গীত গাব কুলি কেতেকোয়ে ।
 সিদিনাও একেভাৱে ফুলনিত হাঁতিব কুসুম
 পদ্মমায়ে বিলৰ বুকুত,
 ছপৰ সন্ধিয়া হব উৰ্ব্বশীৰে জোনায়ে নাচিব
 লুইতত প্ৰেম-মণিকূট ।
 সিদিনাও সংসাৰত ধন জন যৌৱনৰ গৰ্ব
 কৰোঁতাই অৱশ্যে কৰিব,
 সিদিনাও মানৱৰ আশা আৰু কামনাৰ সোঁত
 শতধাৰা হই বাগৰিব ।
 সিদিনাও একেভাৱে বিবহত পুৰিব বিবহী
 সুখ দুখ বব থিকিন্দালি,
 প্ৰেমিকে আজিৰ দৰে প্ৰেমিকাৰ সেন্দৃৰী গালত
 দিব শত চুমাৰ নিশ্ৰুংখালি ।

সংসার সংসার হই একেভাবে থাকিব নিশ্চয়
 নহব তাৰ একণো যে লব,
 পুরঁতি নিশাই আহি সন্ধ্যাব শেরালিৰ পাহি
 বিনন্দীয়া সৃষ্টি ঈশ্বৰৰ ।
 সেই সময়তে মোৰ এৰি থই মানৱী শবীৰ
 মুক্ত হব আত্মা অনবণ,
 তুংবিৰ ওপৰত ওপৰৰ নোলিমালে' চাই
 টোপনিত হুম অচেতন ।
 তুংসিৰ পুলিটিয়ে থিয় হই শিতানত মোৰ
 দিব ধীৰে জুৰ বার গাৰ—
 আকাশৰ তবাবোৰে পিৰিকতি পচাৰতে মোৰ
 আবাহন দিব বাবেবাব !
 জোনাকত জিলিকিব পূণ্যপ্রভা ইন্দ্ৰমালতীৰ
 মতনীয়া কৰি মোৰ প্রাণ—
 দেখা পাম ৰিণি ৰিণি সিটো পাৰ ভৱ জলধিৰ
 বিৰাজিছে যত ভগৱান ।
 এটি ছুটি কৰি পৰি শেরালিৰ ফুল কেপাহিয়ে
 দেহা মোৰ কৰিব পৰিত্র,
 যাম মই অকণাই শেব কৰি মহা ভবমেলা
 ইহা কন্দা ভীৰৱৰ চিত্র !
 প্রকৃতি আয়েহে মাথোঁ অশ্রুজল নিয়ৰ বিন্দুৰে
 একান্তক কৰিব বেজাৰ—
 *বাব মলচি দিব কলুষ কালিমা ধুই নিব
 হুম মই বৈতৰণী পাৰ ।

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY.

১১২

দীপালী

কোনে জানে সেই দিন আছে আহি কিমান দূৰত
আজি, কালি কিম্বা নিলগত,
বিদায় সঙ্গীত এটি যিস্থলত লাগিব গাবই
কিনো লাভ তেনে পলমত !

আজিয়ে কালিৰ কাম কৰি থওঁ আগ বতৰত
এয়ে মোৰ বিদায় সঙ্গীত—
অনুবোধ ভাই ভনী,
পাহৰিবা সমূল্যে মোক
শেষ মোৰ হলে পৃথিৱীত ।

সাধনাত সিদ্ধিলাভ নোৱাৰিলোঁ কবিব অলপো
নোৱাৰিলোঁ পূজিব মাতৃক,
সংকীৰ্ণ চকুৰে মই চাবলই নহলোঁ সমৰ্থ
সমভাবে বিশ্বব ভাতৃক ।

সত্য শিৱ স্তম্ভৰ নোৱাৰিলোঁ ঘোষিব মহিমা
নহলোঁ যে শক্তিৰ পূজাৰী,
প্ৰকৃতি দেৱীক মই নোৱাৰিলোঁ হৃদয় বিলাব
পথভ্ৰান্ত মই যে সংসাৰী !

যতনে গোটাই থলোঁ কবিতাৰ তলসৰা ফুল
দিবলই মোৰ সমাধিত—
বিদায়ৰ মালাধাৰি আজিয়েই গাধি থলোঁ মই
ৰচি থলোঁ বিদায় সঙ্গীত ।

১০৬৬

সামৰনি

DISTRICT LIBRARY
(HEM BARUA COLLECTION)

TE7D11R

—নাট—

১।	নববাস্তব (২য় তাঙৰণ)	৩লাব
২।	কনোজ কুৰঁবো (,)	”
৩।	বেউলা	৫০
৪।	চম্পাৱতী	৫০
৫।	নন্দ-দুলাল	৫০
৬।	কুৰুক্ষেত্ৰ	৫০
৭।	শ্ৰীৰামচন্দ্ৰ	৫০

—কবিতা—

১।	পাণ্ডৱজন্ম	১/০
২।	দীপালী	৫০

পোৱাৰ ঠাই—১। বৰুৱা এজেক্ষি, গুৱাহাটী ২। ভট্টাচাৰ্য্য
 ৩। চন্ম, নগাও ৩। ছাত্ৰ মিলন সমিতি, উজান বজাৰ গুৱাহাটী
 ৪। নিউপ্ৰেছ, গুৱাহাটী ৫। এজেক্ষি কোম্পানি ডিব্ৰুগড় আদি সকলো
 ডাঙৰ কিতাপৰ দোকান।

গুৱাহাটী বৰুৱা এজেক্ষিৰ শ্ৰীযুত গোপালচন্দ্ৰ বৰুৱাৰ দ্বাৰা প্ৰকাশ হল।